

IZVJEŠTAJ O NESREĆI

JURICA PAVIČIĆ

SADRŽAJ

Izvještaj o nesreći	3
O autoru	46
Impresum	48

Evo ceste. Proteže se poput isplaženog cementnog jezika uz obalu zaljeva u kojem je more boje prljave karamele. Bez nogostupa, bez rasvjete, cesta vijuga između bivših skladišta, bivših cementara, bivših škverova i talionica željeza. Vijuga predgrađem, između surih hala, polupanih stakala i ograda od ruzinave žice.

Evo i raskršća. Nalazi se na mjestu gdje se s većom cestom susreće manja, ona koja vodi dolje uz zaljev, vijuga uz naftne hangare i ribarske kočice, sve do plitkog riječnog ušća u kojem more smrdi na sumpor. Uz obje ceste odvodni je kanal, a u njemu mutna kišnica raznosi kroz drače pokidane kese. Na tom mjestu ugao je nekadašnje tvornice azbesta. Visoki zid od bloketa pruža se duž ceste, skrivajući pogled na fabriku koja polako truli na kiši.

Točno na tom mjestu, uz tvornički zid, na tom križanju, 11. studenog 1988. Boba i Mario Lažeta pregazili su pješaka koji je hodao uz kanal, vraćajući se s posla. Pregazili su ga svojim bijelim *Peugeotom 204*, u 5.35 ujutro, dok su se vraćali s pira. Odbacili su ga desnim blatobranom preko blatnog kanala. Pješak se zvao Nikša Jelić i umro je na mjestu, od udarca lubanjom o cementni zid. Na zidu se dugo vidjela blijeda crvena mrlja.

To je ta cesta, ta raskrsnica. I to je ta mrlja.

— — —

Evo Bobe i Marija. U času dok ih vidimo, izlaze iz kuće, odjeveni otmjeno kao za pir. Popodne je, a na zapadu se crveni rani kasnojesenji sumrak. Jedanaesti je studeni osamdeset i osme.

Mario i Boba izlaze iz kuće u kojoj u tom trenutku stanuju nepune dvije godine. Stan se nalazi u predjelu Skalice, u četvrti istih, uglatih višekatnica što su ih u dvije industrijske dekade za svoje radnike sazidale splitske mljekare, cementare, klaonice i željezare. U jednoj od tih uglatih katnica stan je početkom šezdesetih dobio Mariov otac, alatni tehničar Tiho Lažeta, tihi, mršavi pušač, bivši partizan koji je iz šume došao s kroničnim artritisom i gelerom u koljenu. U svom stanu na Skalicama Tiho je Lažeta poživio dva desetljeća, pušeći *Filter 57* na terasi s pogledom na škverske dizalice, osjećajući u nozi geler koji ga je bolno svrdlao kad bi okretalo na južinu. A onda je 1986. Tiho Lažeta umro, naglo i brzo, od kapi koja ga je zgromila nad šalicom bijele kave. Posljednje što je njegovo mrtvo oko vidjelo dok je počivao nad stolom, povijen i sve hladniji, bio je prazni brik industrijskog soka, te lončanica s điranjima na prozorskom pragu. Od cijelog svijeta, od čitava dugog života, to će biti ono što će Lažeta ponijeti tamo gdje slike odnose mrtve oči.

A dvije godine potom, u studenom '88., eto Bobe i Marija: izlaze iz zgrade na Skalicama, odjeveni onako kako se ljudi odjenu za neumjereni pir. Ona – u zelenoj tunici, sa širokim crnim pojasom i velikom ukosnicom iz koje vrište osamdesete. On – u odijelu boje vina, s tankom crnom kravatom, izgleda kao odvjetnički pripravnik.

Dok Boba i Mario izlaze, pred kućom ih čeka *Peugeot 204*, kupljen prije četiri godine, na kredit, koji su uzeli čim je Boba primila prvu plaću u tvrtki za održavanje zgrada. Ispod haube nalazi se benzinski motor od 1200 kubika, auto je očuvan i malo vožen, friško je opran za pir, a prednji desni blatobran – to oruđe buduće smrti – blješti okupan jesenskom rosuljom. Na novom i dobro čuvanom autu jedino dotrajalo su gume: u travnju iste godine, serviser Peugeot centra u Ulici Prvoboraca predložio je Mariju da ih promijeni, ali je Marija od tog savjeta odvrtila cijena.

Mario i Boba u kući ostavljaju djecu. Eto prvog djeteta: to je mali Bruno, petnaestomjesečna beba koja počiva u ljuljački i čvrsto spava. A evo i drugog. To je Rino Lažeta, ima petnaest godina, uz usnice prvo paperje brkova, a na listu friž od ozljede na košarci. Rino Lažeta sjedi na kauču, nogu pruženih na staklenom stoliću, između pepeljare i staklene zdjele pune *jaffa* kekisa. Rino gleda popodnevnu reprizu serije *Mučke*. Na stolu u kuhinji čekaju ga sendvič s mortadelom i čaša mlijeka. Dok Rino gleda TV seriju, čuje roditelje koji izlaze i pozdravljaju ga. Promrsi im odgovor, a potom čuje tihi „klik“ vrata koja

su se zatvorila.

— — —

Evo i svatova. U svadbenom su salonu na gornjoj cesti u Kaštelima, salonu koji je zapravo hangar od žbukanih bloketa i zelenog valovitog lima. Konobari su sa stolova upravo odnijeli hladnu svinjetinu i donose nove tanjure. Bend svira *Sve bi seke ljubile mornare*, svatovi plešu, a uz dugi potkovičasti stol ostalo je tek nekoliko uzvanika, prepijanih ili prestarih za ples.

Među svatovima koji plešu su i mlada i mladoženja. Ona, Lidija, radi u trgovini cipela i Bobina je prva rodica s majčine strane. Boba je smatra tek zgodnom tukom, ali je došla na pir i poklonila Lidiji za svadbeni dar električni brusač noževa. U trenutku dok pleše među svatovima, Lidija je trudna. Lidijin mladoženja zove se Jakov, ima dvadeset i četiri godine i posao poslovođe u trgovini drvne građe na Stiničkoj cesti. Brak Lidije i Jakova – prepun svađa, vriske i bačenih čaša – neće biti sretan, i neće biti dug. U lipnju '91., kad izbija rat, Lidija već pomišlja na razvod. U listopadu '91. Jakov je već u uniformi. U rujnu '95., kao vojnik šeste splitske pukovnije poginut će kod Bosanskog Grahova, u razmjeni snajperske vatre. Ali, tog studenog '88, Jakov je još uvijek živ. Evo ga kako pleše u svadbenoj sali na Kaštelanskoj cesti, dok mu se Lidija – još uvijek vitka, u dugoj vjenčanici – povija u zagrljaju.

A dok oni plešu, Mario i Boba sjede uz dugi potkovičasti stol i šute. On iz bokala u čašu dolijeva bijelog vina, a ona mu prijekorno spočitava. – Jednom sam se došla zabaviti – veli mu – mogu i ja jednom izići, uvijek sam u četiri zida. A ti, umjesto da zaplešeš, nahrupio si na hranu i nalijevaš se preko mjere. Da znaš da te ne mislim vozit doma – kaže Boba, i nervozno mrvljuje kruh po tanjuru.

Mario i Boba se u posljednje vrijeme svađaju sve češće. Svađaju se zbog neopranih čaša, bačenih čarapa, Rinova odgoja. Ali, Mario zna da iza svega toga viri nešto drugo. Boba bi htjela više. Htjela bi vikendicu na Braču, advent u Beču, htjela bi talijanske kuhinje i posuđe od mjedi, htjela bi da Mario ode na dijetu, da kući pozivaju goste, da prave kanapee s lososom i navečer izlaze vani na piće.

Mario, s druge strane, od Bobe ne bi htio ništa. Sviđa mu se točno onakva kakva jest, jer mu

je još uvijek jebežljiv njen grčki nos, njen gimnastičarski struk i duge crne koverče. Mario ne želi da se Boba promijeni, želi samo da Boba prestane mijenjati njega, da ga pusti da bude ono što jest – da popodne gleda TV, da skuplja oblogu oko bokova i trbuha, da cijelo subotnje jutro čita novine i ljeto provodi na terasi.

U ponoć, na redu je zdravica. Nevjestin otac ustaje, kuca kućarinom u čašu i otpočinje govor. Želi mladencima sretan brak, dug zajednički život, puno djece i sve preostale, uvriježene želje od kojih se neće ispuniti nijedna. Dok otac govori, buduća majka i budući pali junak stoje pred njim, vlažnih očiju, i četveroručno drže namočeni nož za tortu.

Dok mladenci sijeku krokant, evo Marija na terasi. Na glavu su mu se popeli Boba, njeno žuganje i prigovori. Dolio je u čašu još žutog, teškog debita i s čašom izišao van da uhvati zraka. Otpija vino, polako povlači duhanski dim i pod sobom gleda noćni subotnji grad, farove na kaštelanskoj cesti, a uz obalu svjetla kuća i tamu noćnog mora. Iznad aerodroma, nebo je još zvjezdano i vedro. Iznad otoka nema zvijezda, a noćni obzor zastire tmasta mrlja oblaka koji se naziru u tami. S jugoistoka pirka prvi vlažni povjetarac, pun vlage, gnjilo pretopao za studeni mjesec. Ovo je točno ono vrijeme, pomislio je Mario, po kojem bi njegovog oca zabolio geler u nozi, kad bi ga stalo svrdlati koljeno, pa bi po sav dan glavinjao po stanu razjaren i ojađen. Okretalo je s bure na jugo, i znao je da će uskoro kiša.

Tako Mario stoji na terasi, opija se do kraja teškim šibenskim vinom, osjeća kako mu koža bridi poput barometra i registrira anticiklonu. Prija mu tama. Prijala bi mu i tišina. Ali, tišine nema. Iz dvorane za svadbe trese sintesajzer, a pjevačica u minici neravnopravno se bori protiv bučnog, električnog ritma. Mario sluša tu bučnu kakofoniju, čas prigušenu, čas jaču kad tkogod otvori vrata terase. Sluša tu buku i kroz široki, rasvijetljen prozor gleda svadbu unutra.

A unutra, Boba pleše. Pleše s nekim čovjekom, tako neuglednim, dovoljno ćelavim, debelih lenti, da Mario čak ni trunke nije ljubomoran. A Boba pleše, razbacala se po podiju, povija se i zabacuje uokolo raskošnom ricastom kosom, pazeći dobro da ni načas ne pogleda prema prozoru, gdje je sačekuje suprugov pogled. U tom času, Mario je želi mrziti. Želi o njoj misliti najgore, ali mu to ne uspijeva, a podgrijana, narogušena ljutnja u grlu mu se miješa s kiselim zadahom vina.

— — —

Evo i dječaka. Taj dječak je Rino Lažeta, koji u tom trenutku počiva na naslonjaču i spava.

Prije odlaska na pir, otac i mater Rinu su dali niz uputa. Naložili su mu da nadzire usnulog brata, da pojede sendvič s mortadelom i popije mlijeko, da se u jedanaest sati preodjene u pidžamu, opere zube i ode u krevet.

Suvišno je i reći: od svega toga dječak Rino nije učinio ništa. Dok mali Bruno spava, Rino je u drugoj sobi. Sendvič je sažvakao napola, mlijeko prolio u sudoper, pojeo je škartoc *jaffa* kekse, te u četvrt do jedanaest u video stavio neki konfekcijski horror u kojem plavokose djevice bježe pred ubojicom koji nosi masku. Nakon tri četvrt sata, Rina je shrvao san, pa sad spava u fotelji, u majici i jeans hlačama, dok na televizoru teče bezglasna slika, a sobni kalorifer besmisleno mrmori u pregrijanoj sobi. Takvog, odjevenog u jeans, usnulog u naslonjaču – pronaći će ga Mario i Boba kad se vrate doma.

— — —

Evo i njih. Izlaze iz svadbenog salona, u četiri i pedeset ujutro. Iz zdanja od bloketa i zelenog lima sad dopiru sentiši – Indeksi, Oliver i Stevie Wonder. Boba je rumena od plesanja, ima razmazanu maskaru, a u ruci nosi četverokut torte i ulomak krokanta za Rina. Mario je bez kravate, u ruci drži ključeve Peugeotta i diše noćni zrak. Premda bi se trebao osjećati pijan, ne osjeća se tako, a val noćne hladnoće razbistrilo mu je misli i povratio pribranost. Dok izlaze van, krajem oka uočava: horizont je sad već sasvim taman, a anticiklona s Otranta nad zaljev je nagurala guste, želatinozne oblake.

Mario otključava auto i kani voziti. Ali, Boba mu ne da. Uzima mu ključ iz ruku i sjeda na vozačko mjesto. Dok Boba pali motor, dok se *Peugeot* zagrijava uz meko brundanje, Mario poslušno sjeda na suvozačko mjesto. Ne svađa mu se. Spava mu se, i sad kani zadrijemati na prednjem sjedištu, dok Boba bude vozila kroz uspavana tvornička predgrađa, kroz Kambelovac i Sućurac, Dujmovaču i Mostine.

I Mario tako sklapa oči, dok Peugeot polako klizi kroz Kaštela. Isprva čuje samo brujanje motora i *Red Red Wine* UB 40 koji pjevaju u noćnom programu. A onda tone u san, umoran i supijan, i ne čuje više ništa.

A Boba vozi dalje, kroz Kambelovac i Sućurac, dok se nad zaljevom smračuje nebo i počinje sitna kiša.

— — —

A evo i njega. Hoda uz tvornički zid, pogrbljen, mršav, ćelave glave. Hoda uz taj zid, u pet i deset ujutro, 11. studenog 1988. Dok hoda, kašljuca, i pogledava u nebo da vidi hoće li kiša.

To je Nikša Jelić. Ima 62 godine, tri kćeri i dvoje unuka, od kojih će jedan te jeseni krenuti u prvi razred. Nikša Jelić već trideset sedam godina radi kao električar u pogonskoj hali za proizvodnju azbestno-cementnih cijevi. Dvaput u osam dana radi treću, noćnu smjenu, a ove subote takav je dan. U pet i pet, Jelić završava treću smjenu, presvlači trliš i – neprestance kašljući – kreće prema svojoj kući, u Mornarskoj 8, u Vranjicu. Hoda sada uz zid tvornice i približava se raskršću. Dok hoda prema raskršću, počinje kiša, a Nikša Jelić zastaje, prekopava boršu i iz nje vadi rasklopni kišobran.

Da te noći nije radio treću smjenu, Nikša Jelić bi preživio tu noć. Da je zbog jakog kašlja ostao doma, da putem nije zastao izvući kišobran, Nikša bi Jelić narednog rujna napunio 63 godine života. Idućeg bi studenog pošao liječniku, jer bi bio zabrinut zbog kašlja koji je postao sve češći i sve gori. Da je Nikša Jelić poživio, liječnik bi mu te jeseni dijagnosticirao rak pluća uzrokovan azbestozom i prognozirao još pet mjeseci života. Da je te noći radio prvu ili drugu smjenu, da je pustio da kiša pada po njemu ili da je pošao kući drugim, obilaznim putem, Nikša bi Jelić umro u srpnju '90. na pulmologiji splitske bolnice, od metastaza na mozgu. Umro bi poluslijep, s cjevčicom u nosu, ružnom i patničkom smrću.

Ali Nikša Jelić nije te subote radio ni prvu ni drugu smjenu, nego treću. Još uvijek živ, hoda kući najkraćim putem i zastaje da prekopa boršu i nađe kišobran koji mu sada štiti tjeme, ali i zastire vidno polje. I dalje hoda uz fabrički zid, hoda uz drenažni kanal i ide naprijed, prema smrti od koje ga dijeli osam i po minuta.

— — —

Evo i Bobe. Sjedi na vozačkom mjestu, čvrsto drži volan i žmirka od umora. Vozi po praznoj, mokroj cesti kroz predgrađa, koja se natopljena kišom čine još jadnijima. Dok vozi između staklenika, cementara, površinskih kopova, između nedovršenih neožbukanih kuća, skladišta građevinske opreme, nadvožnjaka i naftnih spremnika koje izjeda rđa, Boba jedva drži glavu uspravno, a volan steže tako čvrsto da je zapešća bole. Metlice brisača promiču pred njenim pogledom, lijevo i desno, lijevo i desno, a između njihovih zamaha Boba vidi prazni sivi trak i okolni svijet zastrt mokrom omaglicom.

Evo je na solinskom raskršću. Stoji u srednjem traku, čeka da se svjetlo semafora s crvenog spusti naniže, i gleda Marija koji u suvozačkom sjedištu već sneno puše. Boba je u tom času još uvijek u srednjoj traci, i još se uvijek premišlja. Premišlja se bi li krenula ravno, preko nadvožnjaka i mosta preko rijeke, pa novom i širom prometnicom prema istočnim predgrađima, ili bi skrenula desno, starom cestom koja je uža i kraća, i vodi uz zid tvornice azbesta, pa prema teretnoj luci. Dok semafor svijetli žuto, Boba se još premišlja, premišlja se i u času kad zatreperi zeleno, a onda skreće udesno na užu i kraći put, jer misli da tamo ima manje šanse da je zaustavi prometna policija.

Boba sad vozi starom vranjičkom cestom, pokraj benzinske pumpe i naftnog terminala. Vozi i misli kako je dobro procijenila, jer je vranjička cesta prazna.

— — —

Evo ih – sada su blizu. Dok kiša silovito pada, Nikša Jelić hoda uz tvornički zid, podvučen pod kišobran, zaštićen podignutim ovratnikom. Hoda uz kanal koji se sve više puni muljevitom vodom, oprezno gazi po rubniku i opkoračuje nabujale lokve.

Evo i bijelog *Peugeota* koji, pola kilometra niže, prolazi pokraj benzinske pumpe. Dok Mario spava, Boba sluša program Radija Split. Na radiju se u tom trenutku čuje *Sve bi seke ljubile mornare*, a Boba rukom poseže za radijom, da promjeni glazbu.

Da je te večeri, dok su se Mario i Boba svađali, bend odsvirao neku drugu pjesmu, Nikša Jelić ne bi umro te noći, na tom mjestu. Da je tog jutra dok se vozio na posao Mario ostavio prijemnik na Radio Zagrebu, Nikša bi Jelić te noći stigao kući. Da u travnju na redovnom pregledu Mario nije bio škrt i da je promijenio par prednjih guma, stanice raka proširile bi

se Jelićevim plućima, mozgom i jednjakom, a on bi, moren kašljem, te jeseni otišao liječniku. Da je urednik u Režiji 2 Radija Split u tom trenutku – u 5. 33 – pustio neku drugu pjesmu, Nikša bi Jelić te jeseni doznao zloslutnu dijagnozu. Proživio bi tri turnusa zračenja, kemoterapiju po ciklusu mayo, te naposljetku umro na pulmološkom odjelu, jednog utorka, dok su radnici održavanja ličili bolnički hodnik. Ali, Mario nije poslušao savjet i promijenio gume, bend je odsvirao upravo *Sve bi seke ljubile mornare*, a glazbeni urednik u Režiji 2 – snen, štufl, na samom kraju smjene – upravo je tog časa pustio Huljićev hit, ne znajući da njegovim prvim taktovima jednog čovjeka osuđuje na smrt.

I eto Bobe koja u 5.34., na slabo osvijetljenom komadu ceste uz tvornicu azbesta, poseže rukom prema radiju da promijeni stanicu. Brzina joj je 67 km na sat, asfalt je neravan, mokar i pun lokvi. Jedna takva lokva upravo se našla na putu Nikši Jeliću koji je zaobilazi gazeći bliže sredini ceste. Boba ga primjećuje, ali ga primjećuje kasno, u času kad joj je desna ruka zauzeta traženjem ugodnije muzike. Blago skreće volanom i steže papučicu kočnice, ali celave gume ne prihvaćaju kočenje. Bobin *Peugeot* nailazi na duboku lokvu na kojoj će dobiti ubrzanje. U 5.35. Boba više ne kontrolira auto, nego promatra kroz šoferšajbu kako njen *Peugeot* polako, kao u željeznom baletu, plovi prema zidu i silueti pješaka.

U tom trenutku, u 5. 35 na staroj Vranjičkoj cesti, Boba je ubila Nikšu Jelića. Bijeli blatobran *Peugeota* udario je starca u bok, udarac ga je odbacio do cementnog zida o koji je udario glavom. Sutra ujutro, patolog Kliničke bolnice Firule ustvrdit će da je pješak umro od frakture svoda lubanje, i zapisati kako je umro na mjestu. Bobin *Peugeot* produžio je još nekoliko metara, zavrtio se u polukrug na vlažnom asfaltu, i udario u isti zid, malo niže, stražnjim desnim krajem. Začuo se mukli, metalni udarac, potom oštri prasak, a onda je sve utihnulo. Auto je stajao tamo, slupan uz zid, dok tihu noć remeti tek stišani zvuk auto radija.

— — —

U času dok stražnji blatobran *Peugeota* uz prasak udara u zid, budi se i Mario. Kako je ključ još u kontaktu, komandna tabla pomirljivo žmirka, a iz zvučnika se čuje – kao čin poruge – Tracy Chapman koja pjeva *You've Got a Fast Car*. Mario izlazi iz auta i tada ugleda prizor koji će pamtiti čitav preostali život. Nepoznati, celavi čovjek, u neuglednoj zelenoj vjetrovci, beživotno leži pokraj jarka uz cestu. Dok bespomoćno leži, iz posjekotine na glavi lipti mu

mlaz krvi koja se čini kao da je crna. Pokraj njega, Boba kleči na tlu, rukama se hvata za glavu, a usta su joj razjapljena u vrisak. Samo – vrisak nema, Boba vrišti bezglasno, njen se glas ne čuje, čuju se tek bubnjanje kaplji, lišće na vjetru i Tracy Chapman koja slavi jureći automobil svog vjerenika. Mario prilazi i okreće mrtvacu licem prema nebu. Položi njegovu glavu na asfalt, i pogleda put cementnog zida. Tada je prvi put vidi. Mrlja od krvi tamo je na zidu, jarka i masna, jedino što jarko svijetli u polutami prigradskog puta. Izgleda poput Rorschachovog testa, zloslutna i nedokučiva, dok se polako suši i tamni postajući neizbrisivom.

— — —

Evo i policije. Stigla je na poprište u 6.07, bijelom i modrom Fiestom Sekretarijata unutrašnjih poslova Split. Od dvojice policajaca, jedan je stariji i krupniji. Prilazi Bobi i Mariju, i postavlja prvo, očigledno pitanje: tko je vozio?

U tom času, na tom blijedom, podsvijetljenom raskršću, na tom komadu cementnog jezika koji vozi kroz industrijsku zonu, Mario je odlučio. Pogledao je Bobu koja stoji uz rubnik blijeda i opuštene kose, a onda milicajcu rekao samo jednu, kratku rečenicu: – Ja sam vozio. Rekao je to, pogledao opet Bobu, i na njenom licu vidio tek izraz ukočene, razoružane prepasti.

Posjeli su ga u svoj auto, dali mu da puše alkotest koji je, nakon tolikog bijelog vina i tako kratkog počinka očekivano zasjao crveno. Izveli su ga potom iz auta, uzeli izjavu i kompletirali podatke, a dok je sve to bilo gotovo na poprištu nije više bilo ni bolničkih kola ni neznančeva tijela. Mario je sjeo uz Bobu, na onu istu humku. Oboje su šutjeli i čekali što će dalje biti, dok je na cesti uz tvornicu promet postajao sve gušći. Gore iznad istočnog obzora, iznad nebodera i otoka, rumenila se nedjeljna zora 12. studenoga '88.

— — —

Sedam je i po sati, radnički Split već je budan i živ, po halama i dizalicama, brenči i radi,

zagađuje zrak, zemlju i vodu. I dok po kalanderima, elektrolizama i brizgalicama industrijski grad broji još jedno jutro, Boba i Mario su stigli kući. Zatekli su u njoj Rina kako odjeven spava na fotelji, zatekli su upaljen kalorifer i televizor koji uz šum emitira smetnje. Zatekli su Bruna kako plače u kolijevci, pelena posranih do guše. Promijenili su ga, uspavali, skuhali gorku tursku kafu i sjeli uz stol da pretresu stvari.

Dok Rino u naslonjaču spava, Mario i Boba sjede za kuhinjskim stolom i šaptom razgovaraju dok se kafa hladi. Boba traži da zovu policiju i kažu im istinu. Mario je uvjerava da je bolje ovako. Ode li ona u zatvor, sve će se raspasti. S njim je druga stvar, kaže joj Mario. Priznat će krivicu, prihvatiti kaznu, odradit će što slijedi i vratiti se doma, kad da ništa nije bilo. Mario je tako uvjerava, tiho i ispod glasa, sve dok se u jednom trenutku Rino na fotelji nije promeškolio i protegnuo ruke. Diže se, osvrće oko sebe, i spazi oca i mater kako sjede uz kuhinjski stol, smrknuti i ozbiljni, svaki uz svoj pot ohlađene kafe. – Što je bilo? – pita tinejdžer u jeansu, a majka mu odgovara: – Nešto se jako loše dogodilo. Tata je pregazio čovjeka. Na mrtvo. Kaže to ledeno i neumoljivo jasno.

To je trenutak kad Mario prvi put čuje tu rečenicu, rečenicu koju će toliko puta čuti. U času kad je čuje, on gleda Bobu, prestrašen lakoćom kojom ju je izrekla. Gleda je, prožet zebnjom, prvi put svjestan kako je izgovorena laž postala istina, opipljiva i potpuna, kao da se dogodila.

— — —

Evo Marija Lažete. Obrijan, uredan, u najboljem sivom odijelu, stoji u sudnici B2 splitskog općinskog suda, na drugom katu zgrade s kolonadom optočenom bračkim vapnencem.

Na sredini je sobe, uz metalni pulpit, okrenut k sutkinji koja izriče kaznu. Sutkinja se zove Vedrana Marović, ima 58 godina, crveno bojanu trajnu i mršavo, voštano lice s izrazom osobe koja nije sretna. Prije jedanaest godina Vedrani Marović poginuo je sin jedinac koji je kao regrut vojne pošte 5578 na vojnom poligonu Bugojno istovarivao trotil koji nije bio primjereno uskladišten. Jednom, kad komunizam padne, Vedrana će Marović o tome napisati knjigu, dati opsežni intervju televiziji, postati aktivist žrtvoslovnog društva, a potom i vječiti kandidat male konzervativne stranke koja nikada neće ući u parlament. Ali, u trenutku dok Mario stoji pred njom, komunizam još živi, živi i Jugoslavija koja je Vedrani Marović uzela

sina, a umjesto njega vratila mesnatu gvalju u limenog kovčegu. I Vedrana je Marović zato gnjevna, gnjevna kao svatko koga je nepravedno poškopila nesreća. Gnjevna je na svijet i ljude, pa i na ljude koji pred njom stoje na metalnom pulpitu.

A na njemu sada stoji Mario Lažeta. Sluša crvenokosu ženu tankih, namazanih usana kako monotono čita uvod u pravorijek, i u tom času već zna da je osuđen. Osudila ga je obitelj poginulog, koja ga je odbila primiti. Osudile su ga novine, koje su na poticaj shrvane kćeri o nesreći objavile optužujući feljton. Za svih njih, Mario je ubojica s 2,2 promila koji je pijan srljao neosvijetljenom cestom, neodgovorno, ćelavih guma.

I tako Mario, već osuđen, sluša osudu. Sluša, kao što je slušao vještake koji su brzinu kretanja napuhali na 84km na sat, a on im ne može proturječiti jer ni ne zna kojom je brzinom Boba vozila. Kao što je slušao Jelićeve znance koji su svjedočili o žrtvinom karakteru, ljudskom poštenju i partijskoj aktivnosti. Na koncu, sluša i presudu koja je stroža nego što je njegov odvjetnik predvidio, ali točno onako stroga kako je sam Mario slutio: četiri godine u kaznionici otvorenog tipa u Valturi, u Istri.

Dok Mario izlazi iz sudnice, pred njega staje neka mlada ošišana žena, kratkog, čvrstog tijela i uglate glave. Mario je načas gleda, a onda prepoznaje Jelićevu kći. Preprečuje mu put, a on zastaje i čeka ono što očito slijedi. Očekivano poniženje ružno je, ali kratko. Neznanka mu se unosi u lice, dahom koji miriše na češnjak, i proklinje ga. – Četri godine – govori mu – za četiri godine si vanka, a mog si oca ubija. Jelićeva kći to kaže, pa ga pljune posred lica, pljune ga pljuvačkom koja i sama bazdi na češnjak, a onda se okreće i odlazi niz hodnik.

I eto Marija. Stoji u hodniku ispred sudnice B2, stoji pred gomilom neznanaca koji ga promatraju ili sažalno ili prezrivo, i s obraza rukavom briše ljepljivu slinu. U tom času, u trenu kad golgota počinje, osvrće se i traži Bobu. Ali, Bobe nema blizu. Čeka ga na dnu sudskog hodnika, ustrašena neznankinim bijesom, preplašena od svjetine koja izlazi iz sudnice. Boba stoji daleko od njega, kao da s njim nema veze, i gleda ga pogledom koji ne odaje mnogo, ali najviše odaje strah.

— — —

Evo kaznionice. Počiva u istarskom polju, u zelenoj zaravni punoj grmlja, maslinika i nasada

ječma. Zatvor je, ali ne izgleda poput zatvora. Oko zatvorskog kruga nema zida, žice ili vidljive granice, a zatvorska kapija izgleda poput tvorničke porte: ima rampu, podvorničku kućicu i mali prizemni objekt zastakljen rešetkastom prozorskom stjenkom. Trideseti je kolovoza osamdeset i devete. Vruće je, južnu Istru pali kasna ljetna pripeka, a Mario Lažeta prilazi porti da se javi na odsluženje kazne. Nosi espadrile i ljetne hlače, u jednoj mu je ruci papirić s pozivom na odsluženje, u drugoj plastična kesa, a u kesi osobne stvari: brijaći aparat, četka za zube, apaurini, džepni radio i jedna jedina knjiga, neki Ludlumov triler.

Mario Lažeta prilazi porti, predaje papirić i osvrće se. Gleda mjesto na kojem će provesti četiri godine života. Promatra ostakljenu portu, zatvorski krug s radionicom i mljekarskom farmom, drvorede djeteline i ljuja. U prijemnom uredu ostavlja novčanik i potpisuje prijemnicu za deponiranje novce. Presvlači se u radnu odjeću, daje na potpis uputnicu suca izvršenja. A onda, kad je sve to gotovo, Mario prolazi kroz vrata koja se za njim zatvaraju.

— — —

Evo ga. Visok je, prebrzo narastao i pogrbljen, kao da ne zna još nositi svoju košarkašku visinu. Nosi tenisice broj 45, svijetli jeans i džemper prekratak u struku. Zguren je uz radiator, leđima naslonjen o zid pun ljubavnih i političkih parola, ugrebanih imena zaboravljenih, prekjučerašnjih đaka. Ima šesnaest godina, ali lice mu još uvijek napadaju akne.

To je Rino Lažeta. Sjedi u drugoj klupi uz prozor, u 2b razredu splitske informatičke gimnazije. Sluša predavanje o logaritamskim jednadžbama, sneno i odsutno, glave pogurene nad bilježnicom. Gleda na ručni sat i prati kako se niska brojki od tekućih kristala puzeći penje prema 19.05. Čeka zvono. Čeka da škola završi, jer škola mu je postala nepodnošljiva.

Prosinac je '93, i u zemlji je rat. Grad je pod redukcijom struje, iz Bosne stižu mrtvi u limenim sanducima, a gore s planina noću se vidi sijevanje i čuje mukla paljba raketnih bacača. Na jedva sat autom od grada – na nekim beznadnim, anonimnim mjestima koja se zovu kvrgavo kao Crivac, Čavoglavi ili Kričke – razmjenjuje se puščana vatra. Te bitke promijenile su i Rinov razred. Jer, Dariov stari i Franin stari i Edijev stari, očevi trojice maturanata i otac plavokose Sandre iz 2c odavna su negdje gore, u tom kršu, odjeveni u maskirni trliš koji miriše na mašinsko ulje. Edi i Dario dolaze u školu s nekim novim izrazom

napete, prepotentne jeze, a kad im se štogod prigovori obrecnu se oštro. – A di je tvoj stari? – rekao mu je jednom prilikom Edi. – Di je tvoj, dok je moj *gori*? Rino na to nema što reći. Rino šuti, jer na to pitanje nema podnošljivog odgovora.

O tome gdje je njegov stari, Rino, naime ima tek nejasnu predodžbu. Ta predodžbu svodi se tek na jedan tuđi, neopipljivi toponim – Valtura. Kaznionica otvorenog tipa Valtura – tako piše na omotnici pisama koja pristižu sa sjevera, iz Istre. To je mjesto s kojeg stari piše. S kojeg zove dvaput tjedno – utorkom i subotom, uvijek rano popodne – i razgovara s materom. Ali, ti razgovori ne traju dugo. Istrzani su, mučni, puni pauza i šutnje, praznina u kojima jedan od govornika ne za što bi govorio, a drugi ne zna kako. – Molio je da ga ne posjećuješ. Ne želi da ga vidiš tamo, zatvorenog – rekla mu je Boba jednom, još prvog ljeta. Ali, ni Boba više ne odlazi u posjete. – Teško je. Rat je. Ceste su prekinute – tumači mužu preko telefonske žice, a Rino polako postaje svjestan da rat traje već dvije godine i da te dvije godine nisu nijednom pošli put sjevera.

U međuvremenu, sve se raspada, a onaj tko stoji na putu tom raspadu je Rino. Rino popravlja video kad se pokvari, kad se polupa prozorsko staklo Rino nosi staklaru štok, diže na kat vreće krumpira i bocu plina. Za radnih dana, Rino sam sebi kuha ručak i srče bigule sa šalšom iznad udžbenika iz fizike. I dok tako grabi bigule, i dok mu šalša prska po niskama formula, dok ga u lavelu čekaju oprani sudi, Rino katkad misli na oca. Misli na njega koji je tamo gore, koji se izvukao od sveg ovog sranja, pa sad lješinari na farmi djeteline i ujutro, daleko od rata, daleko od pokvarenog bojlera, gnoji masline i hrani krave. Lijepo se izvukao, glupi pijanac, misli Rino dok na radiju u dva počinju ratne vijesti.

— — —

A evo i Bobe. Sjedi u istom stanu mehaničara Lažete, uz onaj isti kuhinjski stol od aluminija i stakla. Sedam je navečer, tek je stigla s posla, pa sjedi i puši, čeka da Rino dođe iz škole i pilji u televizor na kojem je prigušen ton. Na televizoru slika bez glasa prikazuje starice u zbjegu, zgarišta i granatirane kuće. Ali, Boba samo sjedi i ne primjećuje televizor na kom trepere strahote.

Boba zna: njezin je život skrenuo pogrešno. Trebala je biti lijepa, sretna i uspješna. Trebala je imati obitelj, posao koji voli, trebala je imati muža s ambicijom i ugledom, živjeti u zemlji

koja ima budućnost. A sada evo gdje je – u jednoj zaraćenoj državi u kojoj se ljudi kolju, a svaki je dan gori od prošlog. Zarobljena je u gradu u kojem crkava industrija, ljudi nestaju noću, a gore s planina čuje se artiljerijska paljba. Zalijepila se kao mušica u vosak, uz posao koji joj je dodijao, uz muža koji je u zatvoru, uz jednog popišanca u pelenama i jednog nezahvalnog adolescenta koji je gleda onim poznatim pogledom koji joj poručuje „kakva koza“. Boba sjedi uz stakleni sol, čeka kad će Rino banuti na vrata, kad će vidjeti njegovu prekomjerno naraslu sjenu i osjetiti kiseli miris iz njegove tenisice. Čeka to, i samoprijetkorno uviđa da u tom nema više ničeg što je veseli. Boba bi pobjegla. Ali, zna da ne postoji takvo što kao što je bijeg.

Kad je Mario umjesto nje preuzeo krivicu, imala je loš predosjećaj. Kad se uputio umjesto nje u Valturu, osjećala se krivom. Ali, najgore je došlo poslije. Najgore je bilo što je po Mariovom odlasku shvatila da joj je laknulo. Netko joj je krpom prebrisao koprenu s očiju i odjednom je jasno vidjela koliko ju je svih tih godina nervirala njegova pojava, njegov tromi trup, njegov glas, prekomjerno jedenje i večere uz nogometni prijenos. Sad je jasno vidjela: Marija više ne trpi. *Ostavila bih ga*, ponavljala je samoj sebi. Ostavila bi ga da se to nije dogodilo. Ali, sada, nakon ovoga, više ga ne može ostaviti. Osuđena je na njega, a njezinoj tamnici ime je zahvalnost.

I Boba najednom shvaća. Shvaća najednom, više nego što to sam Mario uviđa, da je Mariova žrtva zapravo bila nerazmrsivi uzao, perfidna zamka. *Znao je da bi ga ostavila*, misli Boba, dok gleda na TV-u stišane prizore paleža. Slutio je da bi se to dogodilo, prije ili poslije. Ovako je pod njihov brak podložio hipoteku, digao jamstvo koje Boba nikad neće moći otplatiti. On je otišao u zatvor, ali zatvor je zapravo sazio njoj.

Boba to sad jasno vidi, i razmišlja o tome dok se visoka, nezgrapna Rinova sjena vrzma u hodniku iza vrata od mutnoga stakla. Rino ulazi u sobu, pozdravlja je, gleda istim onim pogledom kojim dijete gleda roditelja propalicu ili pijanca. Dok Rino u kuhinji reže sebi kruh i gaudu, Boba misli o onom što joj je Mario priredio i osjeća kako je guši neko novo osjećanje, sasvim blisko mržnji.

— — —

Evo te radionice. Tri tokarska stroja, cirkularna pila, tračna pila i strojna glodalica poredani

su nasred zračnog vrtnog paviljona koji staklenom stjenkom gleda prema voćnjaku. Uz jedan zid, poredani su alati: morše, blanje, čekići i pile. Uz uži zid stoji polica s priručnicima i električni rešo, a iznad njih davni poster na kojem Samatha Fox pokazuje bujne prsi.

Tu, u drvodjelskoj radionici otvorenog zatvora Valtura, Mario Lažeta stoji uz tokarski stroj i brižljivo tokari nogu školskog stolca. U tri godine je smršavio. Povratio je svoju staru, izduženu figuru i pustio paperjastu tamnu bradicu pa sad izgleda poput kakvog hidalga sa stare španjolske slike. Kad je s tokarenjem gotov, blanjom ravna bridove. Mjeri, pa cirkularom sasijska višak. Kad ugasi cirkular, rotirajući se nož još zakratko vrti gonjen inercijom, a onda staje. Radionicom zavlada tišina. Kad radionica utihne, Mario čuje zvukove izvana: ljetne mušice, povjetarac, daleki zvuk kosilice. Tada, u trenucima ljetnog smiraja, Mario voli ovo mjesto.

Već tri godine Mario provodi svako radno jutro u zatvorskoj drvodjelskoj radionici. Smiruje ga pogled na vrt, smiruje jednolični rad, a najviše monotona buka koja zaglušuje svaki razgovor i stvara umjetnu, ugodnu samoću. Pune tri godine Mario se nije uspio naviknuti na zatvor i još se uvijek grozi tog ružnog mjesta. Užasava ga kantina sa drvenim garniturama šaha, grozi se zajedničkog gledanja TV-a, zatvorenika koji prate ratne vijesti uz ružne šovinističke opaske. Na nos su mu izišle kranjske kobasice s pireom, ratni Dnevnik Hrvatske televizije i banalni, prosti ljudi s kojima dijeli sobu, blagovaonicu i šalice za čaj. Samo je jedno mjesto gdje Mario nalazi utočište od te nerazrijeđene prostote i osjećaja gađenja. To utočište je radionica.

A u radionici Mario misli. Evo ga, misli i sada, a to što misli čini ga sve gorčim.

Tri godine je već u Valturi. Razvukla se kazna kao beskonačni, monotoni trak vremena, a sada, kad se pomalo bliži kraju, Mario ne zna što dalje.

Boba ga je posljednji put posjetila pred godinu i deset mjeseci. Rino ga nije posjetio nikad. Na početku, Mario je nazivao telefonom dvaput tjedno. Već nekoliko mjeseci, ne naziva kući uopće.

Posljednjih dvanaest mjeseci, Mario ima pravo na olakšani režim, jer je ušao u drugu polovicu kazne. Ima pravo na trosatni popodnevni izlazak u grad i slobodne vikende. Izlaske u grad koristi samo zato što bi bilo čudno kad ne bi. Pješke se zaputi do najbližeg gradića, pospanog istarskog mjesta s lopicom i crkvenim tornjem. Prošeta uz gradsku lođu, uživa u sjeni murvi, pojede u oštariji sendvič s pršutom, popije pivo, pa opet besciljno šeta mjestom

dok ne spazi da se vrijeme izlaska bliži kraju.

Drugi zatvorenici s olakšanim režimom subotom i nedjeljom odlaze kući, pa se Valtura vikendom smiri, stanovništvo joj se prorijedi, zvukovi rada utihnu. U posljednjoj godini kazne, i Mario bi vikendom mogao kući. Ali, on tu mogućnost ne koristi. Zapravo, iskoristio ju je samo jednom.

Prije deset mjeseci iskoristio je svoj jedini zatvorenički vikend. U petak popodne odjenuo je svoju staru civilnu robu koja mu je sad bila smiješno preširoka, kupio je autobusnu kartu za Rijeku, a onda na Žabici presjeo za Split. Bio je vrući kolovoški vikend, autobus je ulazio u Split obasjan kosim suncem ljetnog popodneva, a Mario je promatrao svoj grad i bio osupnut kako se promijenio.

U kasno popodne sjedio je na jednom od prednjih sjedišta busa i kroz šoferšajbu koja je reflektirala sunce promatrao svoj nekadašnji grad. Nakon četiri godine propadanje je bilo očito. Ono što su nekad bile tvornice, sad su bili napušteni, polupani hangari razbijenih stakala i nadstrešnica pokrivenih prašinom. Bivše tračnice industrijske pruge gutala je visoka šikara, a bodljikava ograda oko prekrcajne luke crvenila se od rđe i valjala po tlu. Od nekadašnjeg rezališta ostala je tek planina metalnih ulomaka, crvenih od ruzine, koja je zakrivala horizont.

Hodao je od stanice do kuće uočavajući sve nove znakove uznapredovale propasti: izloge napuštenih dućana, vitrine oblijepljene trakom, automobile bez tablica, grafite s kukastim križevima.

Kući je stigao u sumrak. Boba ga je dočekala na vratima. Utisnula mu je na usnice kratki, vlažni poljubac i pozvala ga da uđe. Pristavila je večeru. Dok su jeli, Mario promatra promjene. Bruno ima već pet godina. Dok sjedi uz stol, nepovjerljivo promatra neznanca koji im je banuo u kuću, a pogled mu sadrži nešto prepredeno, neprimjereno djetetu. A dok dijete Marija gleda začuđeno i netremice, Boba ga ne gleda uopće. Sjedi na suprotnom kraju stola, prebire perunom po kuhanim fažoletima, i sklanja od njega pogled. Ipak, od svih je najgore s Rinom. Rino sjedi na kutu stola, vitak, golem, viši od oca, te promatra pridošlicu ispod ricastih franzeta pogledom punim gnušanja. Kad je pojeo kuhano jaje, diže se. – Idem vanka – kaže i izlazi, a Boba ga i ne pokušava zaustaviti.

Poslije večere, Bruno gleda *Scooby Doo*-a, a Mario i Boba izlaze na balkon. Pod njima je noćni kvart, u Mariovoj ruci čaša bijelog vina, isto kao onda, kao one večeri u Kaštelima.

Boba gleda u čašu u njegovoj ruci, a taj pogled kao da krije žaoku optužbe koja Marija ljuti. – Jesi li mu rekla? – najednom pita Mario, pa ponavlja – Jesi li rekla Rinu? Jesu mu rekla tko je vozio?

Boba šuti i odvrća pogled, a Mario razočarano ustvrđuje: – Nisi mu rekla.

Boba mu okreće leđa, uzrujano ulazi u kuću i naginje se nad sudoper da opere zaostale pjate. Mario ne popušta. Prilazi joj s leđa i pita je, tiho, da Bruno ne čuje: – Zašto djeca ne znaju?

Ona uzima jednu čašu, visoku, za bijelo vino, i gnjevno njome udara u sudoper.

– Ne želim da me ni za što kriviš. Sam si odabrao. Mislio si da je to herojstvo. Ali nije. Bila je to glupa ideja, i ostala je glupa. Misliš da je meni lako, dizati ih sama, biti samohrana mater. Nemoj mi glumit žrtvu. Ne bih ga ubila da nisam vozila, a ne bih vozila da se ti nisi tamo u Kaštelima napio kao šlapa.

Navečer liježu. Mario je i dalje ljut, ali nakon dvije godine u valturskom zatvoru ono što doista želi jest njezina pička. Dok se Boba svlači, promatra njen gracilni struk, njene crne kovrče sad pošprucane prvim sijedima, te maleno, gotovo dječje dupe. U trenutku dok Boba liježe, rve se s požudom koja postaje neizdrživa. Poseže za njom rukom i obujmi je oko pasa. Ljube se. A onda čuje iz Bobina grla uzdah, ali to nije uzdah želje. To je uzdah odbojnosti.

– Nemoj – kaže ona i gura ga rukom. Dok to čini zna da je to krivo, ali odbojnost koju osjeća je iskonska, prejaka. Odguruje ga od sebe, skutri se uz svoj rub kreveta i promatra ga. Promatra ga kao čudovište, kao prijjetnju.

A Mario Lažeta ustaje. Promatra u suprotnom kutu sobe tu ženu, ženu zbog koje spava na ušljivom madracu i pije čaj s bromom, a ona mu nakon svega ne da ni da je pojebe. Tako misli Mario Lažeta, uljuljkan u to slatkasto osjećanje samosažaljenja, ono osjećanje koje svaku žrtvu nepravde na koncu izobličiti i pretvori u dosadnu, nepodnošljivu stjenicu. Takav je sad Mario: glup od proživljene nepravde, dosadno ogorčen, tupo ljutit. Diže se, oblači, uzima sportsku torbu i izlazi iz kuće, što hitrije, što tiše, da djeca ne čuju. Pješači preko noćnog grada sve dok ne dođe do autobusnog kolodvora, gdje zastaje. Namjeravao je kupiti kartu za sjever, ali se sjeti da do kraja slobodnog vikenda ima još dva dana i jednu noć.

Sjeda na klupu uz more, u trajektnoj luci. Dok crno more miriše na sumpor, fekalije i ispumpanu brodsku kaljužu, promatra trajekte i remorkere kako noće i čekaju jutro. Puše jutarnji burin, pa se brodovi blago ljuljaju i natežu cime koje ritmički cvile. Mario sluša kako lučki konopi, kolone, bitve i lantine pušu i sviraju na vjetru, sjedi na klupi i gleda pred sebe, posve svjestan novih okolnosti u svom životu. Pred njim su dva dana slobode, slobode s

kojom nema što učiniti.

— — —

S Otranta se nad gradom danima valja jugo. Teški, vrući palac nosi kipući zrak iz Afrike, a s njim crvenkasti pijesak i razmazane, svijetle oblake s kojih se spušta vlaga, ali nikako kiša. Ljudi sjede po terasama, toćaju noge u lavoru, novinama tjeraju mušice i čekaju kad će zacrvenjeti spasonosni sumrak koji donosi svježinu. Grad se kuha na pripeci, bezvoljan i tih, a kroz otvorena balkonska vrata na ulici se čuje zvuk nogometnog prijenosa. Svjetsko je prvenstvo, 30. je lipnja '98., Hrvatska igra s Rumunjskom koju će pobijediti 1:0, čupavo, zgoditkom iz penala.

I dok grad sapet vrućinom teško diše, evo Rina Lažete. Sjedi u onom istom stanu, stanu svog djeda partizana Tihomira. Pred Rinom je fotokopirani svežanj zadataka iz termodinamike 2 i mehanike fluida. Da bi upisao treću godinu strojarstva, za devet dana mora položiti dva ispita. Stoga sad rješava zadatke, nabada po kalkulatoru i tupom crtačom olovkom ruje po bilježnici velikog formata na koju kapa znoj. Televizor u sobi upaljen je bez tona, pa Rino stiže preko oka vidjeti jedanaesterac za Hrvatsku i gol koji postiže Šuker. Ali, nijema slika nogometaša u plavom koji se grle ne odvraća Rinovu pažnju. Rinu pažnju zaokuplja nešto što nije ni nogomet, ni termodinamika dva.

Kroz staklena balkonska vrata, Rino gleda svog oca. Gleda ga kako sjedi na rasklopnoj stolici od metalnih cijevi, bosonog, gol do pasa, tek u adidas gaćicama koje su mu odbojno tijesne. Dok mu se znoj cijedi niz čelo i pazuh, Mario Lažeta sjedi na balkonu. Uz njega je tranzistor, s kojeg se ne čuje utakmica, nego neka kontakt emisija na kojoj voditelj dijeli sponzorske majice.

Mario je na balkonu, kao što je cijeli grad na balkonu. Cijelo susjedstvo i cijeli Split hladi se po terasama, balkonima i perivojima čekajući da vruće jugo ode, da maeštral otpuše omaru, upuhne svježi zrak kroz stabla, vrata i persijane. I Mario je, poput svih, na balkonu. Ali, s Mariom su stvari drukčije. On je, naime, na balkonu neprestano.

Mario se iz zatvora vratio prije gotovo tri godine. Stigao je doma jednog popodneva početkom lipnja, na dan koji je bio vruć kao ovaj. Stigao je na vrata odjeven u espadrile i

preširoku košulju, vidno mršaviji. Bacio je sportsku torbu na tlo, dugo se tuširao, pregrizao nešto s nogu i sjeo na kauč. Bez mnogo riječi, poput balzamirane lutke, odgledao je večernji TV program, a onda – kad ga je Boba pozvala u sobu – odmahnuo rukom. – Ovdje ću spavat – rekao je i prevalio se preko kauča. Rina je najviše začudilo to što ga mater nije ni nastojala razuvjeriti. Samo je pošla u sobu, gledajući ga začuđeno, kao da se i sama čudi otkud je u njen život banuo taj alien.

Prošle su tri godine od tada, a Mario dane provodi na terasi. Ujutro ustane kasno, nakon sviju, poravna deku na svom novom ležaju, pojede tanjur pahuljica i smjesti se na svoj novi tron. Sjedi na stolici od šipki i pletenog pruća, sluša tranzistor na kojem se vrte loši hitovi, i gleda preda se. Gleda negdje u modru nigdinu, između nebodera, dizalica i toplane. Ne radi ništa. Doslovno ništa.

Dok je stari bio u zatvoru, njegovo je poduzeće propalo. Sto sedamnaest ljudi dobilo je knjižicu u ruke u jedno jedino jutro, a među tih sto sedamnaest jedna je – jedina nepredignuta – bila knjižica Marija Lažete. Kad se vratio iz Valture, Mario više nije imao posao, niti je pokazao volju da ga nađe. Umjesto toga, on sad sjedi na terasi, sluša gnjecavi pop i promatra obzor iza škverskih dizalica kao da je tamo s onu stranu zaljeva ključ metafizike, rješenje svih premetaljki, rebusa i križaljki. Mario tako sjedi po čitav dan, tek se o podne podigne da bi se dovukao do stola, sjeo i progutao objed. Potom se vrati na terasu, s koje se povuče tek kad padne mrak ili zagriže večernja studen. Sjedne tada na kauč na kojem provodi večer, spava i noći.

Rino ga gleda. Nakon tri godine, izgleda već podosta strašno. Trpa u sebe krumpir lešo, fažol, rižu i kekse, pa se udebljao preko mjere, a slapovi tustog tkiva vise mu ispod pojasa. Rijetko se brije, a sve češće smrdi po nečem što nije samo znoj, nego smjesa znoja, amonijaka i plijesni. Taj miris Rina pamti iz rijetkih navrata kad bi posjećivao staračke domove. Taj miris je miris starosti: samo, Rino je gorko svjestan da njegov otac nije star.

Nalakćen nad bilježnicu, pokušava slomiti jedan zadatak iz mehanike dok rumunjska navala ogorčeno napada hrvatski gol. Kad je dovršio zadatak, uzima kalkulator, provjerava rješenje i shvaća da je opet pogriješio u postupku. Uzima novi list, iznova ispisuje jednadžbu, a u taj čas zidna ura udara dva puta. Dva su sata. Rino kroz balkonska vrata gleda čudovište i zna: vrijeme je da ga nahrani.

Odlazi u kuhinju, otvara frižider i provjerava sadržaj. Nevoljko uviđa da im Boba i nije bogzna što ostavila. Razmišlja bi li skuhao tikvice ili slanutak, a onda se ipak odlučuje za

nešto jednostavnije. Baca na tavu šest jaja na oko, pa preko njih fete pancete i kapule. Prostire tavalju, vadi iz frižidera bocu vode i bocu vina. Kad je slanina zacvrčala, a žumanjak postao staklast, diže tavu s vatre i donosi je na stol.

Sve to vrijeme, stari je na terasi. A onda kad je tava na stolu, diže se bez riječi, bez poziva, kao dresirani pas. Sjeda za stol. Grabi slaninu i jaja u tanjur, lomi komad kruha i umače ga u žumanjak. Pred njim je velika pivska krigla u koju dopola lijeva vino, pa ga miješa s vodom. Jede i pije točno po mehaničkom redu – prvo jaje, pa kruh, pa bevandu. Jede sporim pokretima, ali bez zastajanja, bez riječi, bez da i podigne pogled, kao stroj.

Rino je pojeo prvi. Odložio je svoj tanjur u sudoper, vratio se za stol i sad promatra to strašno, pretilo biće kako dovršava svoj obrok. A onda, kad je očev tanjur prazan, kaže mu: – Imam učit. Moga si ti raspredit stol i oprat pjate. Kad to kaže, otac samo podiže pogled i ne odgovori ni riječi. Odmiče stolicu od stola, sporo podiže svoje otežalo tijelo i odlazi na balkon. Sjeda na metalni naslonjač i pojačava radio.

Rino ga kratko gleda. A onda, kad je posve jasno da je ostao neuslišan, ustaje. Odnosi pjate i čaše do lavela. Pušta mlaz tople vode da sapere posuđe. Gleda toplu vodu kako se slijeva po masnoj žumanjačkoj skrami, gleda bučni vodopad kako u slivnik odnosi mrvice kruha, komade slanine i bjeličaste fleke stvrdnutoga jaja. Dok se dolje u slivniku gomila masna gvalja, Rinu se želudac diže od neizdrživog gađenja.

— — —

Evo i Bobe. Odjevena u strogu sivu suknju i dekoltiranu svilenu košulju, prelazi pješački prijelaz u Ulici Domovinskog rata. Još uvijek je mršava, još uvijek izgleda dobro, a prstohvat sjedina na tjemenu dodaje joj tek crtu otmjenog, zrelog šarma. Boba je na raskršću. Stoji i čeka da je semafor propusti, pod miškom nosi plastičnu koricu za spise, a u ruci ključeve auta. Trideseti je lipnja, četiri popodne. Doba je odlaska s posla, pa raskršće kulja od automobila i vrije od ugrijanog lima.

Kad semafor zasvijetli zeleno, Boba prelazi cestu. Gura se kroz gužvu na autobusnoj stanici, probija kroz zadah više različitih ljudskih znojeva, te spušta na šljunčani parking na kojem vrelo jugo uokolo razbacuje prašinu. U taj čas, reful juga podiže prašnjava oblak, a Boba

rukom zaklanja oči i otključava auto.

Auto u koji ulazi tamnosivi je *Renault Scenic* s ukrasnim naplaticima, pleksiglas krovom i dizel motorom od dvije litre. *Renault* s panoramskim krovom Boba je kupila prethodne jeseni, nakon što je firma *StanIng* kojoj je suvlasnik podijelila godišnje dividende.

Posljednjeg petka u prosincu Boba je sa suvlasnicima otišla na ručak na kojem su dogovorili isplatu dobiti, a nakon ručka završila je u krevetu s Nikolom, šefom informatike. Sljedeće jutro Boba je još puna Nikolinih mirisa provjerila na banci izvod iz stanja, pa otišla u *Renaultov* salon i tražila najveći dizelski kompakt koji imaju na lageru. Pripisala ga je na firmu i upisala u porezni odbitak za četvrti kvartal.

Boba sada sjedi u *Renaultu*, čeka da reful južine mine i rasprši oblak afričkog pijeska. Boba sjedi, miriše miris novih presvlaka i osvježivač s aromom borovine. Gleda otmjenu komandu ploču, niz displeja s brojkama. Boba voli ovaj auto. Voli ga jer miriše dobro, voli ga jer je nov i jer je njen.

Boba pali auto, izvozi ga sa šljunčane ledine i plaća parkiranje. Izlazi na cestu i vozi prema Spinutu. Pokraj nje je na suvozačkom sjedištu plastična korica, a u korici posao koji joj poslijepodne slijedi. Unutra su dvadeset i tri dopisa, dvadeset i tri zahtjeva za popravak i obnovu u zgradama koje održava *StanIng*. Boba sa sobom nosi historijat dvadeset i tri portuna, njihova stubišta koja treba prebojiti, fasade koje treba obnoviti, rolete koje treba promijeniti, protupožarne aparate atestirati. Nosi žalbe zbog iščupanih sklopki rasvjete, terasa koje puštaju vlagu, kablova koje su izjeli miševi i fasadnih ploča koje padaju po prolaznicima. To je njen današnji, popodneveni posao: obići dvadeset i tri susjedstva, razgovarati s predstavnicima stanara, i nagovoriti ih da za svoj novac traže što manje.

Četiri su sata. Radni dan je završio, fiksnih obveza više nema, a jedini sastanak koji taj dan još ima onaj je večernji s Nikolom, zbog kojeg je prolaze valovi ugodne, vlažne srsi. Kao partner u firmi, Boba bi obilazak predstavnika stanara mogla prepustiti drugome ili odgoditi za sutra. Boba bi sad slobodno mogla ići kući, na Skalice. Ali, to je posljednje mjesto kamo se Bobi ide.

Bobi se ne ide kući zato što zna što je tamo čeka. Prvi kojeg će vidjeti bit će Rino, s njegovim licem otužnog bubanta koji nema vlastiti život i krivi druge što su mu ga uzeli. Vidjet će potom neoprane pjate, ostatke ručka, skorenu masnoću u sudoperu, vidjet će ispišanu dasku i dlake u slivniku kade, ručnike smeđe od prljavštine, te robu koja se suši točno gdje je i ostavila, makar u međuvremenu lijevala kiša ili vjetar nanosio pijesak. A onda će, kao da sve

to nije dovoljno loše, vidjeti njega. Sjedit će na terasi, na onom istom mjestu, u istoj onoj ležaljci iz hipermarketa koju je davno trebalo baciti u smeće. Razlijevat će se u njoj, bijel, debeo i neopran, do ruke će mu biti isti onaj tranzistor, slušat će istu preglupu muziku i piljiti u istu neodređenu točku negdje na obzoru industrijske zone.

Pokušala je da bude drukčije. Još dok je bio u zatvoru pregovarala je sa stečajnim upraviteljem da mu spasi mjesto. Kad se vratio, dogovorila mu je nekoliko intervju a i pogodila barem dva posla. Ali, uskoro joj je postalo jasno da Mario ne namjerava više raditi. Mario ne namjerava zarađivati, ali ne namjerava ni vješati rublje, ni prati tanjure, ni kuhati ručak koji jede, ni spavati u svojoj sobi. Ne namjerava ni živjeti u stanu, kao normalan svijet, jer umjesto toga on živi na terasi.

Boba i dalje vozi, prolazi pokraj nogometnog stadiona na Poljudu, pa onda skreće na jug, pokraj arheološkog muzeja, i ulazi u kvart vojnih nebodera sagrađenih sedamdesetih. Dok vozi, provjerava na mobitelu poruke, i nada se poruci od Nikole. Skreće pokraj toplane, vozi kroz dugu ulicu s drvoredom i zastaje na semaforu.

Isprva, mislila je da je Mario kažnjava. Vjerovala je da je kažnjava jer ga je pustila u zatvor, jer djeci nije rekla istinu i jer nije bila dovoljno zahvalna. Mislila je da je sve to neko adolescentsko durenje koje će proći s vremenom, i puštala ga je s mirom. Ali, tri su godine prošle, Mario je i dalje na terasi, a Bobi je sad već posve jasno da to nije trenutni kapric kojim je kažnjava. Mario je odlučio tako živjeti. Odlučio je da s njima neće dijeliti četiri zida, stan i sobe. Odlučio je *iseliti*, ali tako da ga oni svejedno peru, dvore i hrane, kao ugojenog hrčka.

- Pa onda se iseli! - rekla mu je jednom, u vrijeme dok se zbog toga uzrujavala. - Ovo je moj stan - odgovorio je staloženo. Žive u njegovu stanu, stanu njegova oca, i ako netko mora iseliti onda su to ona i djeca. Mogla bi to učiniti. Mogla bi založiti dionice i uzeti kredit, mogla bi kupiti stan. Ali, tada bi ona bila ta koja je to učinila. Ona bi bila ta koja je ubila čovjeka, poslala muža u zatvor, a potom ga i napustila. To bi bila priča koja bi na koncu, prije ili poslije, došla do djece. I zato se Boba vraća svaku večer na Skalice. To je dil koji su sklopili, nikad izrečen ali očit: njen ostanak za njegovu šutnju, njegova tajna koja ostaje tajna, jer dobiva obrok, oprane čarape i rublje.

I dok Boba tako razmišlja, parkira auto uz zeleni pojas na istočnoj strani Jobove ulice. Uzima spise, zaključava auto i ulazi u jedan od nebodera obloženih cementnim pločama što ih je šezdesetih u tom kvartu dizala ratna mornarica. Prolazi kroz nadsvođeni portunski ulaz,

poziva lift i na dokumentu kućnog savjeta još jednom provjerava prezime predstavnika stanara. *Bezina*, piše u dopisu, pa Boba traži na parlafonu to prezime i nalazi uz njega oznaku za treći kat. Poziva lift, pritišće broj tri i penje se. Sve vrijeme proučava u kakvom je stanju zgrada. Vidi išarano, musavo stubište, propale rolete i parlafon s kojeg su poispadale tipke. Treba će ih natjerati da dignu kredit, misli Boba, a stanare je obično teško na to natjerati.

Kad lift stiže na treći kat, ustanovi da na katu ne radi svjetlo, i pomisli kako će predstavnik stanara i to navesti na popisu popravaka. Upali šibicu, pa rasvjetljuje jedna vrata za drugima, sve dok nije pronašla prezime koje traži. Pritisne zvono.

Vrata joj je otvorila žena u ranim pedesetim godinama, kratko ošišana, odjevena u majicu kuglačkog kluba. Vodi ju je niz hodnik pretrpan pokućstvom, a čitavo vrijeme Bobi se čini da je ženu negdje već vidjela.

Sjeli su u tinel. Boba otvara registrator, izvadi zahtjev stanara, cjenik i ponudu, a kratko ošišana žena vadi očale za čitanje i stane ih proučavati. Boba sjedi u naslonjaču i proučava dom *Bezininih*. Stan joj se čini kao beznadno neveselo mjesto. Prelazi pogledom preko uokvirenih reprodukcija, kredence pune pivskih kriglica i razglednica s nečijih tuđih, a čini se i davnih putovanja. A onda joj pogled skrene na nešto zbog čega se sledi.

U dnu kredence, iza kitnjaste zbirke bavarskih krigli, spazila je mali kućni tabernakul: lumin za mrtve, a iza njega dvije crno-bijele slike starijih ljudi. Ženu na slici Boba nije poznavala. Ali muškarca je prepoznala odmah. Čovjek kojem *Bezine* na kredenci gore lumin je *Nikša Jelić*.

Boba još jednom pogledala neznanku. Dojam da je poznaje sad se rastvorio u čistu, jasnu sliku, tako jasnu da Boba ne shvaća kako je mogla zaboraviti. Ovu je ženu vidjela prije devet godina. Bilo je to u sudskom hodniku, pred sudnicom B2 općinskog suda u Splitu. Bila je tada mlađa i mršavija. Pljunula je Mariju u lice. – Oca si mi ubija! – vrisnula je, i pljunula ga još jednom.

Boba u taj čas shvaća tko je osoba pred kojom sjedi, i shvaća da je ulovljena u tom čudnom stanu kao u stupici. Usplahireno se osvrće, gleda lumin i sliku čovjeka kojeg je zgazila, gleda pokućstvo pokriveno merlama, gipsanu kopiju Majke Hrvata i goblen s djevojčicom koja čita molitvenik. A dok se Boba vrpolji kao ulovljena u vrši, gospođa *Bezina* proučava predračun, i tek s vremena na vrijeme baci oko na Bobu kad joj se obrati da prokomentira brojke. Ne

prepoznaje me, misli Boba. Vidjela me tek jednom-dvaput, u sudnici. Vidjela me davno. Ne zna tko sam. A i da zna, ne bi znala istinu o tome što sam učinila.

- Ostavit ćete mi kontakt - kaže na koncu gospođa Bezina, a Bobi u taj čas do glave dolazi izdajnička spoznaja: ako joj da vizitku, prepoznat će prezime. Oklijeva, ali kad predstavica stanara drugi put traži kontakt, vadi nevoljko iz lisnice posjetnicu. Predaje ženi u ruke papirić, komad kitnjastog dreka golublje boje, s logom poduzeća. Gospođa Bezina ga uzima, natače naočale, čita podatke s vizitke i odlaže je na stranu, a onda joj se - ne odmah, nego tek nakon par časaka - lice smrači. Nije rekla ništa. Nije ni napravila ništa. Ali, preko kratkog, uglatog, muškobanjastog lica, lica koje vjerojatno nije lako voljeti, najednom joj je prošao trak zlovolje kao što sjenu napravi usamljeni oblak. U tom trenutku, Boba pouzdano zna da je se Jelićeva kćer sjetila.

Ustaje, uzima papire, ugovara idući sastanak. Hita niz hodnik i bježi na stubište, a gospođa Jelić ili gospođa Bezina ispraća je do vrata. Boba poziva lift koji nikako ne dolazi, a njena domaćica ne zatvara vrata nego stoji na do vratku i promatra je iz polumraka, tako da Boba vidi samo njenu kabastu, neženstvenu sjenu.

Lift na koncu dolazi. Dok je gospođa Bezina gleda, Boba ulazi, panično pritišće botun i juri k prizemlju. Na izlazu iz zgrade, nailazi na grupu pijanih navijača koji derući grlo slave hrvatsku pobjedu. Juri prema autu, ali u jednom času gubi orijentaciju, ne uspijeva se sjetiti gdje ga je parkirala. Na koncu ugleda svoj auto i sjeda u njega.

Unutra, u autu, napokon se uspijeva smiriti. Oko nje kao da se obavila limena opna, a ta je opna sad štiti od vanjskih zvukova, od dreke navijača, refula južine, automobilske sirene. Uživa koji trenutak u toj ugodnoj sigurnosti, u miru svog limenog oklopa, a onda ispruži preda se dlan da vidi drhte li joj i dalje ruke. Ponovo mirna, Boba okreće ključ, pali motor i ide dalje.

— — —

U 7.17 ujutro, na istoku iznad bosanskih gora upravo je svanulo. Mlado jutarnje sunce diže se iznad planine koja bi mogla biti Čvrstica ili Prenj, i kosim zrakama obasjava primorje. Jutarnje svjetlo pružilo se preko morske površine koja se ljeska u treperećem blještavilu, a

usred te blještave zaravni otoci se crne poput prijetećih mrlja. U 7.19, u času kad se sunčeva lopta posve podigla iznad planinskog lanca, kose zrake prodiru kroz ovalni avionski prozor i padaju na lice usnulog čovjeka.

Eto Rina. On mirno spava na avionskom sjedištu, glave beživotno oslonjene o naslon za glavu. Spava u sjedištu 16F zrakoplova *Airbus 320* koji u tom trenutku prolazi kroz tanku koru oblaka i počinje se spuštati prema Splitu. U tom trenutku, *Airbus* na letu OU 6547 od Zagreba k Splitu preletio je Skradin, te negdje pokraj Šibenika izbio nad more. Devet minuta prije slijetanja, pilot zrakoplova meko je dotaknuo komandu i avion u blagom luku usmjerio put jugoistoka. U tom trenutku, lijeve prozore *Airbusa* obasjalo je istočno sunce i kroz prozor prosulo svjetlo na Rinovo lice.

Bljesak zore kroz prozor trgnuo je Rina Lažetu iz krepkog, ali prekratkog sna. Da bi stigao na avion, ustao je u pet ujutro, i vozio se sat vremena kroz gustu jutarnju maglu, u koloni, zakrčenom Velikogoričkom cestom. Večer prije, vratio se kasno iz ureda i do debelo u noć kalkulirao izračun propelera za radni brod nekog tunogojilišta. Kad je završio s poslom, pojeo je s nogu sendvič, legao prekasno i spavao loše. Rino sad jedva čeka da avion dotakne tlo, da uzme taksi i domogne se kreveta u kojem će odspavati sat-dva.

Sunce je već visoko nad priobalnim planinama kad *Airbus* konačno dodiruje pistu aerodroma u Splitu. Rino izlazi iz aviona, uzima ručnu torbu i osvrće se na poznati pejzaž: brda boje cementa, staklenike uz more i žutu travu spaljenu od suše. Na aerodromu uzima autobus i sjeda u prvi red, odmah do vozača. Putem do centra gleda svoj bivši grad i popisuje promjene. Tamo gdje su nekad bile tvorničke porte, skladišta i kemijski spremnici, sad gleda šoping arkade i salone automobila. I dalje se vide napuštene tvorničke hale koje proždire korov. Ali, otkad je zadnji put ovdje bio, vidi više neona, lampica, više reklamnih natpisa i zastava s trgovačkim logom.

Oko osam Rino stiže u grad i čekira sobu u hotelu. Potvrđuje telefonom ugovorene sastanke, a onda svlači košulju i liježe na krevet da nadoknadi san. Uzalud. Soba je odviše svijetla, čuje previše ulične vreve, nosnice su mu odviše pune starog, znanog mirisa sumpora i juga, mirisa koji ga uznemiruje preko očekivanja. Stoga se odijeva i uzima opet mobitel da nazove mater i za popodne dogovori posjet.

Na njezinu novu adresu stigao je taksijem. Vozač ga je ostavio pred dugom, bijelom zgradom s nizom istih ulaza, a Rino je tek tada shvatio da u stvari ne zna točan kućni broj. Traži po sjećanju portun po portun, sve dok na jednom parafonu nije spazio natpis RADOVIĆ-

LAŽETA: dva Bobina muža, bivši i sadašnji, dijele taj komadić bijelog papira kao da je bračni krevet.

Vrata mu je otvorila mater. Otkad živi s Nikolom, izgleda dobro: promjena joj očito godi. Osijedjela je, ali koža joj je još uvijek mladenački svježa, još uvijek je mršava i gipkog držanja. Grli ga i uvodi u kuću. Rino sjeda i otpija ponuđeni Nescafe. Ogleda se po stanu, koji izgleda otmjeno. Koliko mu Boba veli, posao im se razgranao, njoj i Nikoli ide dobro.

Rino je već sedam godina u Zagrebu. Otišao je gore tri mjeseca nakon što je diplomirao, u trenutku kad je shvatio da u Splitu više nema, i nikad neće biti industrije za strojarskog inženjera. Uputio se gore jedne listopadske večeri, s malom sportskom torbom pod rukom, kišobranom i parom rezervnih tenisica. Ukrcao se u noćni bus, iznajmio studentski stanić, išao od posla do posla sve dok preklani nije upao u strojarsku konzalting firmu koja kalkulira propelere za plovila. On i još jedan inženjer brodogradnje sad samuju u uredu na Žitnjaku, a kroz ruke im prolaze pilotine i fišermeni, gumenjaci i pasare, krstaši i lobsteri, plovila svih vrsta, predmeti žudnje tog novog, ambicioznog svijeta koji se ubrzano bogati.

A sada Rino sjedi u materinom novom stanu, gleda skupu liniju i Berlonijev dizajnerski hladnjak, pije instant kavu u kojoj je previše cukra. – Što je s Brunom? – pita. – Bruno je dobro – veli Boba. – Studira u Bologni, muči se, puno uči, ali živi punim plućima. *Ne kao ja*, pomisli Rino, jer u odgovoru prepoznaje majčin nehotični ubod. Rino zna: nije joj se nikad sviđalo kako živi. Za nju je on monah koji tko zna zašto bira klauzuru. Još ga uvijek gleda pomalo sažalno, kao nekog tko propušta život, umjesto da u njemu uživa. – A Nikola? – pita Rino, da promijeni temu. – Super je Nikola – odgovara Boba. Kad to kaže, zvuči ispunjeno, Rinu se čini da njen glas nikad nije zvučao sretnije.

– Lijepo je popodne – veli Boba – dugo nisi bio u Splitu, ajmo prošetati uz more. Rino pristaje, pa izlaze i upućuju se južnom obalom prema Bačvicama. Šetaju uz more blago namreškano od juga, pokraj njih prolaze biciklisti, joggeri i majke s kolicima, a Rino sa zrnim iznenađene zavisti uočava koliko ljudi Bobu pozdravlja i poznaje. Dok šetaju, s jedne im se strane pred pogledom stere zaljev, vijenac najbližih otoka i vršak poluotoka Čiovo. S druge, uz obalu se nižu dizalice i nepregledna gradilišta, betonski kosturi novih hotela, novih marina, novih apartmanskih zgrada. – Zbilja dugo nisam šetao ovuda – veli Rino, dok u prepasti gleda kako neki novi grad kulja i vrije tamo gdje je on pamtio sipine, vododerine i žuku.

Kad su prošli plažu na Bačvicama, makli su se od mora i zaputili prema centru. Hodaju kroz uske kale na Lučcu, dugo šute, a onda – dok prolaze pokraj česme Sv. Petra – Rino pita

majku ono što želi pitati cijelo popodne. – *Vidiš li ga* – pita – Vidiš li ikad tatu?

Boba načas šuti, uz trzaj nelagode. A onda odgovara: – Ne. Ne vidim ga nikad. Lani me zvao da mi kaže da je prodao didin stan. Ne stanuje više tamo. Čujem da ga je prodao zbog dugova. – Znaš li gdje stanuje? – ustrajava Rino. – Ne znam adresu – odgovara Boba. – Ne viđam ga nikad.

Hodaju neko vrijeme bez riječi, kao da je spomen Marija među njih dvoje utisnuo ledenu sjenu. Dok šetaju centrom grada, Rino gleda nove trgovine, kitnjaste suvenirnice, galerije i kušaonice maslinovog ulja. Probijaju se kroz vrevu turista, a onda izlaze na obalu. Rino hoda kroz gužvu prvi, Boba za njim. Dok gleda obalu punu turista i mještana, kolica za kokice, dječjih bicikla i balona od helija, dvoumi se je li mu trebala lagati.

Jer, lagala mu je. Rekla mu je da Marija ne viđa, a to nije istina. Viđa ga često kako hoda ulicom poput samotnog luđaka, kako vuče teško tijelo i u ruci drži neke neugledne kese. Viđa ga redovito, dobro pazeći da ga izbjegne.

Ipak, posljednji ga put nije mogla izbjeći. Bilo je to prije šest mjeseci, kad ju je nazvao i rekao joj da prodaje Skalice. Predložio je da se nađu, da joj preda njene stvari zaostale u starom stanu.

Sastali su se blizu zgrade suda, na zapuštenom socijalističkom trgu punom kafića koje su za dana pohodili odvjetnici. Bio je još deblji nego zadnji put kad ga je vidjela. Pretili bokovi prelijevali su mu se preko kaiša, ali bio je čist i uredne odjeće. Pružio joj je kesu sa stvarima koja je bila povod sastanku. U vrećici je bila šaka tričarija koje je bacila u smeće čim je zamakla za ugao. Predložio joj je da popiju kavu. Pristala je, i odmah se lecnula.

Sjeli su na neki zastakljeni štekat koji se poput metastaze izlio iz interijera i zapasao nogostup. Kwartovski besposličari lupali su po starinskom fliperu, na zidu iznad šanka bile su povješane zastavice kuglaških turnira i krvožedne ratne memorabilije. Njih dvoje sjedili su uz stakleni zid i pokušavali pospojiti razgovor iz rasparanih, nepovezanih niti. Pitao je za Nikolu. Pitao je za djecu, ali jedva. Nije predložio da ih vidi. Bobi je laknulo da nije, jer ga nije mogla zamisliti u svom i Nikolinom domu. Govorio je tiho i čudnovato nepovezano, kao da je pijanac, no nije bio pijan, nego perfektno trijezan. Boba je promatrala tog čudnog, debelog čovjeka i nalazila još uvijek na njemu ostatke onog lica, onog tijela, obrva i očiju koji su joj se nekad sviđali, koji su nekad bili lijepi. Ipak, ulijevao joj je neku neodređenu jezu, a ono što ju je najviše plašilo bio je Mariovog pogled. Gledao ju je s nekim novim, nepomućenim

mirom, pogledom koji je nalikovao pogledu vjerskog fanatika ili pripadnika sekte.

Nakon deset minuta, platila je obje kave i rekla mu da žuri. Ustala je, zašla za ulični kantun, a onda se okrenula i provirila iza ugla. Spazila ga je kako zamiče uz Vukovarsku ulicu i odlučila poći za njim. Htjela je saznati gdje i kako živi, što se to s njim zapravo događa.

Mario je dugo hodao Vukovarskom, popeo se padinom uz sjeverni brid sveučilišnog kampusa, a onda naglo skrenuo na jug, nizbrdo prema moru. Pješice se spustio u četvrt oko vojne bolnice, zaokružio oko franjevačkog samostana i nastavio uz dugi drvored pokraj bolničkog parkinga. Boba ga je pratila sa sigurne udaljenosti, posve zbunjena. Jer, Mariovo kretanje nije imalo nikakvog smisla, on se vrtio ukруг bez cilja.

Već je bilo rano popodne kad je skrenuo prema terenima teniskog kluba, prošao pored niza restorana na Firulama, a potom se uskim pješačkim skalama spustio na plažu. Plaža Firule u to je doba godine i dana bila poluprazna. Nekoliko majki s kolicima uživalo je na zubatom suncu, a dvojica staraca igrala su na klupi šah. Mario nije ni na koga od njih obraćao pažnju. Sjeo je na klupu najbližu lukobranu. Smjestio se i stao gledati pučinu pred sobom. Sjedio je točno onako kako bi uvijek sjedio na balkonu starog stana – nepomično, budno ali odsutno, zamišljeno usredotočen na neku točku koja je izmicala pogledu, točku negdje iza kanala, iza otoka, iza neba.

Boba je sjedila na podnožju skala, skrivena tamarisima. Promatrala je Marija kako sjedi i pilji nikamo. Stajao je tako sat, pa dva, i dalje skamenjen, usredotočen na nešto, negdje. Do sumraka, Boba je izgubila osjećaj o vremenu. Stajala je u zaklonu od tamarisovih grana i promatrala Mariov čudački zen, dok joj je mobitel u torbi vibrirao i svjetlucaao od neodgovorenih poziva, dok su je partneri, klijenti i podčinjeni nazivali i tražili, povlačili da se vrati u stvarni svijet, njihov svijet. Ali, Boba nije odgovarala. Stajala je odrvenjela od nekog mračnog, privlačnog užasa. Stajala je pod tamarisom i gledala s istinskom prepašću svog bivšeg muža kako sate i sate gleda nikamo, ne nadajući se ničem, ne strahujući od ničega, ne očekujući ništa. Najednom joj je glavom bljesnula spoznaja: on je iskrivljenje. On je čudovište.

Dok je nad morem zapadao rani zimski sumrak, plaža se polako praznila, a uvalu grizla prva noćna studen. Mario je i dalje sjedio tamo, otporan na studen, na mrak, na okolinu. Gledao je i dalje u horizont koji tamni, a Boba se popela uz drvored tamarisa i hitro krenula kući. Dok se penjala prema svom kvartu, u glavi joj se kristalno razjasnila spoznaja: mora ga izbrisati. Mora Marija ukloniti iz svog života i života svoje djece, mora izbrisati sve brojeve iz

svih adresara, mora satrti sve pristojnosti i prijaznosti i pauze za kavu. Dok on postoji u njezinom životu, visjet će nad svime što ima poput gnojnog mjehura neizrečene krivnje. Dok je Mario tu, sve – dizajnerske lampe, USB-i, dionički paketi, svi LCD televizori, sve uzorno majčinstvo, sva dobrobit njene djece izrasle u krasne, pametne ljude – sve je to paučina koju jednom rečenicom može pokidati debeli, nedokučivi div.

– Jesi za sladoled? – upitala je Rina kad su prešli središnji dio Rive i nastavili k crkvi Svetog Frane. Rino je odgovorio potvrdno. Sjeli su na neki od štekata uz ribarsku lučicu i naručili duplu vaniliju. Kad je konobar donio narudžbu, Rino je skinuo jaketu i zavrnuo rukave, da zapešća izloži suncu.

– Šteta što nisi pitala telefonski broj – rekao je najednom – volio bih imati njegov broj. Trebao bih ga imati.

Rino je to rekao, a Boba je liznula žuti stožac, i odsutjela odgovor, čvrsta u nakani da o toj temi ne izusti više ni riječi.

— — —

Izvana, kroz otvorena balkonska vrata, on čuje okolni život. Čuje smetlarski kamion koji prekrcava škovace uz metalno klopavanje kanti. Čuje dostavne kombije dok se provlače kroz pješački prilaz. Čuje pse i djecu. Čuje kumpravende koje prodaju zelje, čuje šankericu Bosu koja iz limenog kioska *Jutro* istjeruje pijance. Čuje Ludog Dinka koji na zidiću kreštavim glasom ponavlja – Komunjare! Komunjare! Čuje zvuk plastične lopte koju lupa u zid, čuje mopede, autobuse, čuje zvuk pazarića na kojem ljudi prodaju i kupuju raštiku, kapulu i sir. Vanjski zvukovi prodiru kroz balkonska vrata u tišinu stana, a on stoji unutra, u toj gumastoj, nepomičnoj tišini, i sve ih čuje.

Eto Marija. U trenutku dok dolje na tržnici pulsira jutarnja pazarna vreva, on stoji nad štednjakom u kuhinjskoj niši svog stana u Studinovoj 22, iznad tržnice Pujanke. Sedam je i po ujutro. Koso jutarnje svjetlo još se nije diglo iznad obrisa susjednog nebodera, pa je kuhinja u polumraku, ali Mario ne pali svjetlo jer ionako sve zna napamet, mjesto svake krpe, svakog peruna, ladice i kuhače. Dok Mario stoji uz kuhinjski pult, na špaheru u loncu kuha voda, a iz lonca kulja para. Na komadu krpe Mario guli kuhani krumpir, svoj jutarnji obrok.

Tu, u stanu nad tržnicom, Mario Lažeta živi već sedam godina. Uselio je u njega u jesen 2004., nekako u vrijeme kad je postalo potpuno jasno da je Boba konačno otišla i da se neće vratiti. Neko vrijeme Mario je živio u starom očevom stanu onako kako čovjek živi u mauzoleju davno oskvrnute, propale vjere. Lutao je između kauča i bračnog kreveta, metalnog stola i balkona, a onda jednog dana shvatio da mora otići odatle.

U to doba kvadrat je stana još stajao visoko. Stan je prodao dobro i za dio novca kupio najjeftinije što je našao: garsonijeru u vijencu socijalističkih nebodera, komad sobe s kuhinjskom nišom i balkonom koji gleda na pazarić, na limeni kiosk, dječje igralište i nadstrešnicu kvartovske ribarnice. U novi stan preselio je samo jednu boršu odjeće, radio i televizor. Sve ostalo – kuhinju, krevet, stol i kauč – ostavio je tamo, kao teret koji stresa sa špala s neizmjernim olakšanjem.

I evo ga sada. Tu je, u stanu koji je i nakon sedam godina asketski gol, praznih zidova i gotovo bez pokućstva. Polugol, u preširokoj pidžami, Mario kuha svoj jutarnji obrok. Perunom nabada krumpir u loncu, i u času kad je gotov, izliva lonac u cjedilo. Stavlja krumpire u salatnu zdjelu, začini ih maslinovim uljem i paprom, pa sjeda uz stol da pojede svoj doručak.

Dok se kroz balkonska vrata dolje s pazara čuju zvuci tržnice, Mario jede. Perunom reže meke krumpire na četvrtine, a onda ih guta, jednog za drugim – prvog, četvrtog, petog. Jer, Mario jede strašno puno. Sada, kad je sam, ne postoji razlog zašto bi htio biti vitak ili zdrav, Mario stoga jede onoliko koliko mu se prohtije. Za doručak skuha kilo krumpira i jede ih tek posoljene. Za ručak skuha kesu makaruna i pojede ih onako bijele, nezačinjene. Kad izađe u grad, pojede topli sendvič. A onda, kad ga sitost prođe, misli što će jesti za večeru.

Kad je gotov s doručkom, Mario ustaje. Podiže svoje teško, pretelo tijelo iz stolice, nosi zdjelu u kuhinju i propere je pod mlazom vode. A onda liježe na fotelju koja stoji osamljena na sredini prazne sobe, i pali radio. Pali ga i liježe, a onda ipak ustaje i gasi ga.

Kad ga pitaju, Mario ljudima kaže kako radi. Ali, to nije istina. Otkad se vratio iz Valture, Mario nije radio ni dana, niti radi sada. Sjećanje na rad u njegovoj je glavi tek neko mutno prisjećanje na davnu prošlost, a pomisao na to da bi veći dio dana provodio uposlen već dugo mu se čini nezamislivom. Ne zarađuje, ali, onoliko novca koliko je preteklo od prodaje stana dovoljno mu je da vodi život kakav vodi. Ne dosađuje se – jer između dosade i svega ostalog za njega odavno nema razlike.

Mario sjedi tako u naslonjaču, usred prazne sobe. Promatra sunce koje se na istoku nadiglo nad toplanom, pa zašlo iza betonske crkve i ušlo u sjenu nebodera. Kad sunce izviri sa zapadne strane zgrade, Mario zna da je devet i po, i da je vani već toplo. Ustaje, presvlači majicu, oblači čistu i provjerava ima li na njoj mrlja masnoće. Ogrće se kišnom kabanicom i silazi niz skale. Putem susreće susjede. Pozdravlja ih. Ne uzvraćaju mu poziv: za njih je on čudak kojeg se malo plaše, a više im se gadi.

Izlazi na ulicu i motri ono što mu je najvažnije: vrijeme. Ožujak je, ali marčane bure nema. Vrijeme je toplo, a na horizontu iza nebodera gomilaju se tusti oblaci puni vlage. Kišit će, zaključuje Mario. Ako hoće šetati, mora šetati sada.

Kao i uvijek, svoju je šetnju pomno organizirao. Hodanje je jedino čime se Mario bavi, i zato hodanju pristupa s brižljivom pažnjom. Ljeti, bira šumovitije ulice, zaštićene drvoredom, traži parkove s gustom sjenom i klupama. Po buri, bira južnu obalu, debelu zavjetrinu ispod sadrenih sipina ili pokosa od rahlog fliša, mjesta odakle se pruža vidik na kanal i otoke. Za juga, bježi od valova, skriva se po sjevernoj obali poluotoka, luta obalom zaljeva između brodica na suhom vezu, starih remorkera i bova obraslih dagnjama. Kad je kiša, luta samo kratko, i čitav dan provodi u stanu, trpajući u sebe prepečeni kruh i slušajući radijski program. Kad su dani suhi, vani je sve do mraka, a dnevnu putanju planira pedantno, do detalja, kao turistički itinerer. Tako je i danas. U 9.40 navraća u kemijsku čistionicu u kojoj četvrtkom ostavlja isflekane majice. U 11.10 prelazi preko Bačvica na kojima tog jutra nema piciginaša. Kad se zakotrlja podne, jede na željezničkom kolodvoru topli sendvič s tvrdo kuhanim jajem. Popodne kibicira šah u uvali Ovčice – gleda igru, ali se ne uključuje, ne komentira, ne razgovara s igračima. Oko četiri, noge ga već bole, a svoju težinu počinje s naporom nositi. Upućuje se uzbrdo prema vlastitom kvartu, dok još ima snage svladava uspon pokraj nedovršene zgrade pošte. Na koncu stiže na posljednju postaju svog puta, na pazarić.

Tamo više nema zelja, luka, ni prodavačica. Stolovi su uklonjeni i složeni uz rub, a gradski polivač mlazom vode sapire trule kore, lukovice, lišće verzota i plastične kese. Djece više nema, nema ni Ludog Dinka. Mario ulazi na zadnju točku svog krstarenja: u limeni kiosk bifea.

Unutra, u bifeu, dvojica prekupaca povrća piju male štokove, a Ludi Dinko sjedi u uglu, promrzao od stajanja vani, i sebi u bradu potihom mrmlja isti jutrošnji refren – Komunjare! Komunjare! Kad Mario uđe, pozdravlja s vrata. Prekupci ignoriraju pozdrav, ali konobarica za šankom uzvraća Mariju susretljivim klimanjem glave. Pušta čašu koju pere i bez pitanja

mu spravlja dulju kafu s mlijekom, kakvu pije uvijek.

Mario sjeda uz šank, na strani gdje sjedi Ludi Dinko. Ali, klošarova koža i odjeća neoprano smrde, pa se Mario premješta na drugi kraj, bliže šankerici koja pere čaše.

Šankerica bifea *Jutro* zove se Bosa Duvančić. Podrijetlom je iz Razvođa, i jedanaest godina kuha kafe u limenom bircu na tržnici. Osam je godina radila u *Jugoplastici* i dobila otkaz još devedesetih, u prvom valu. Trinaest je godina bila vjenčana za vozača građevinskog materijala koji je u Bosni imao drugu ženu. Trinaest je godina Bosin muž na granici skidao vjenčani prsten, mijenjao SIM karticu i nazivao pozivni broj Kiseljaka, sve dok Bosa Duvančić jednog dana nije spakirala stvari i iselila se u stan zemljakinje sa sela. Zemljakinja joj je otkrila da njihov susjed iz Razvođa otvara ponude za ugostiteljske objekte u koncesiji gradskih tržnica. Bosa je iduće jutro registrirala obrt i predala ponudu. Otpremninom iz Jugoplastike potplatila je zemljaka i iznajmila kiosk *Jutro* na početnih pet godina.

I eto je tu gdje jest. Jedanaest godina kuha kave u limenom pravokutniku, poslužuje pazaruše, kupravende i švercere, grije ih kamilicom i Vecchijom, rastjeruje im Vlahovom i pelinkovcem jutarnji mamurluk. Jedanaest godina Bosa Duvančić svake večeri zbraja inkas, spaja novčanice gumicom i odvozi se svojim *Hyundaijem* kući, gdje je čeka hladni štednjak i načeti karton mlijeka. Jedanaest se godina Bosa poput spretne vidre kreće od kafe aparata do špine za pivo, brzo i okretno, tako da onaj tko uđe u *Jutro* ni ne primijeti da pri tom vuče nogu. Jer – Bosa Duvančić šepa.

Kao i svi na Pazaru, Mario o Bosi Duvančić zna sve. Zna njezinu prošlost, zna za njen brak i za podmićenog zemljaka koji joj je unajmio kiosk. Zna da Bosa šepa. Zna i najžilaviju urbanu legendu koju Pazar prepričava o Bosi, priču o tom da ju je vlastiti otac ošepavio da se ne bi udala, nego da bi se skrbila o njemu. Zna i strašni nastavak priče, nastavak koji jedni ljudi s pazara gorljivo kazuju, a drugi gorljivo niječu. Po onom što vele, Bosa je oca odbila vidjeti na samrti, pustila ga da krepa, a onda kuću u Razvođu spalila s kantom petrolja i šuferinom, skupa s očevim krevetom i robom, pokućstvom, fotografijama i slikom Gospe Sinjske.

To je ono što Mario o Bosi zna. Postoji i ono što o Bosi ne zna. Ne zna da će tri godine potom Bosa potplatiti komisiju komunalnog groblja i dobiti štand za prodaju cvijeća na groblju Lovrinac. Ne zna da će u jesen 2016. proširiti posao, otvoriti tvrtku za uvoz cvijeća iz Nizozemske i preko tri usporedne firme steći monopol na cvijeće na sjevernom grobljanskom ulazu. Ne zna da će u jesen 2017. otići na hodočašće u Međugorje da tamo izmoli za uspjeh operacije kuka. Ne zna da će je u srpnju 2018. – tri tjedna prije operacije –

dok bude izlazila iz svog *Volkswagena Passat* zaskočiti prekupac cvijeća kojeg je istisnula sa štanda. Ne zna da će je premlatiti bejzbol palicom, i da će Bosa Duvančić – sada dobrostojeća, ali još šepava i još sama – završiti u invalidskim kolicima zbog ozlijede donjih pršljenova.

Sve to Mario ne zna, dok sjedi i pije kafu, i dok promatra Bosu koja gostu toči razvodnjeno pivo. Mario je promatra i s čuđenjem ustvrđuje da je jednom davno mogla biti gotovo zgodna. Na licu joj se naziru pravilne crte, izbačene jagodice koje joj daju neki istočnoslavenski izgled. Ali, preko te davne ljupkosti nataložio se sloj koječega, a najviše umora. Lice joj je nenjegovano. Ruke su joj nagrešpane od tolikih opranih čaša. Nokti su joj žuti, kao pušaču, a ispod zblajhane kose crne se korijeni pramenova. Mario je promatra, možda i odveć uočljivo, pa Bosa to primjećuje. – Šta je, Mario? – pita. – Ništa – odgovara on i postideno obara glavu.

Pognute glave, Mario zamišlja Bosu – mlađu, još uvijek zgodnu – s kanistrom i šibicama ispred seoske kuće koja gori. Zamišlja svod kuće u plamenu, drveni krevet, stolice i Gospu Sinjsku koje proždiru vatreni jezici. Ako ja znam njenu priču, možda ona zna moju, razmišlja Mario, dok je promatra. Zna li Bosa njegovu priču? Ili zna pričine priče priču, neki derivat istine koji je nastao gluhim prenošenjem, napuhavanjem i dodavanjem, baš kao priča o spaljenoj kući, fotografijama i Gospi Sinjskoj? Takva – nakićena, napuhana, prepravljena – valjda je i priča koju ona zna o njemu. Da je pijan u punoj brzini ubio čovjeka. Da je o njemu pisalo u *Slobodnoj Dalmaciji*. Da je bio četiri godine u zatvoru. Da ga je ostavila žena, da je izgubio vezu s djecom. Da je čudak koji ne radi i luta cio dan. Čovjek kojeg nitko ne primjećuje. Bijela lelujava pjega, nevidljiva rupa u zraku.

Kad je oprala čaše, Bosa uklanja fundeć iz aparata. Pogledom ga pita hoće li drugu kavu, a on potvrdno klimne. Dok Bosa kuha kavu, dvojica švercera plaćaju račun i izlaze iz bifea. Sad su u limenom kiosku ostali samo Bosa, on i Ludi Dinko koji još uvijek priča sam sa sobom.

Tada, u tom trenutku, Mario zna da to mora izustiti.

– Moram ti nešto reći, Boso.

– Reci – odgovara ona. Spužvastom krpom briše lavel, ne gleda ga, ali ga sluša pomno, kao da očekuje udvaranje.

– Nisam ga ubio – kaže Mario. – Nisam zgazio tog čovjeka.

Kad to čuje, Bosa se trgne. Isprva ne odgovara ništa, nego luštraje krpom kromiranu špinu, ali Mario jasno vidi da se lecnula, da ga izbjegava pogledati.

- Nisam ga zgazio – ponavlja on. – Znam da kažu da jesam, ali nisam.
- Nije to moj posao, Mario – odgovara ona.
- Znam da nije.
- Zašto mi onda to govoriš? – pita.
- Zato što želim da neko zna.

Bosa i dalje čisti. Zabavljena je svojim poslom: brižljivo briše pivsku špinu, skida skramu s utora kafe aparata i talog s dna kromiranog lavela. Briše dno lavela četkom, sve brže i brže, a lice joj se postupno crveni od napora. Struže brzim, jednoličnim ritmom, a limeno dno stenje po žičanom četkom.

- Ajde doma, Mario – kaže najednom. Ne gleda ga, ali ponavlja još jednom – Ajde doma, a glas joj je strog i krut. Mario je nakratko gleda, osupnut njenom ljutnjom, a onda vadi novac iz lisnice da plati. Bosa mahne rukom. – Drugi put – veli, i prestaje sa struganjem. Briše oko rukavom. Oko joj je crveno, a Mario nije siguran je li nadraženo deterdžentom, ili Bosa plače.

Izlazi. Osvrće se po praznom pazaru. Banci su odavno prazni, složeni u uglu, a na nepometenoj tržnici djeca igraju na male branke. Pao je mrak, a okolne stambene zgrade sjaje poput svjetlećih saća, u bojama stolnih lampi, lustera i katodnih cijevi. Mario se osvrne. Bosa Duvančić stoji u praznom bifeu, jedinjoj točki svijetla na praznoj, mračnoj tržnici. Stoji i hrve se s ventilom bačvice piva, šutljiva, bezizražajna lica. Ali, Mario sad jasno vidi da su Bosi oči crvene od plača.

— — —

U pet poslijepodne, na radio programu počinju vijesti. Spikerica ugodnog alta govori u eter o opsadi Homsa i stečaju željezare, nad zapadnom stranom zaljeva crveni se rani zimski suton, a nad gradom jača bura koja pred šoferšajbom raznosi stare novine, kese i prašinu. Šutljiv kao uvijek, odviše visok za svoj majušni *twingo*, Rino parkira na nekom okretištu, usred kvarta koji ne poznaje, i uviđa da se ponovo izgubio.

Eto Rina. Sjedi u svom *twingu* boje vanilija pudinga, preozbiljan i smrknut, na raskrsnici koja razdvaja labirint uličica Brda od goleme četvrti visokogradnji na Pujankama. Pred njim se u sumrak izdiže nepregledni zid socijalističkih solitera, dugih i visokih stambenih zgrada koje je osamdesetih dizao socijalizam na samrti. Rino stoji pred tom planinom cementa,

nepreglednim labirintom kućnih brojeva, portuna, parkinga i igrališta, i zna da je tu negdje – u nekoj od tih saća koje u sumrak svijetle – njegov otac.

Tri su tjedna prošla otkad je dao sebi zadatak da ga pronađe. Za ta tri tjedna, okrenuo je čitav grad ne bi li pronašao očevu adresu. Pretražio je telefonski imenik i žute stranice, zamolio poznanike da mu izlistaju porezni popis i kartoteku MUP-a. Na koncu, kad se sve izjalovilo, zamolio je školsku prijateljicu da pretraži evidenciju računa za vodu. Tada je, nakon tjedana traganja, konačno u ruke dobio papir koji je tražio: dugi stupac pun imena, uz imena i adrese, a među njima i adresa gdje mu živi otac. Studinova 22, pisalo je uz očevo ime. – To su Pujanke – rekla mu je znanica. – One velike zgrade, iznad izlazne petlje.

I eto sad Rina. Parkiran je na izlaznoj petlji i bulji u presavijenu kartu, nakon što je pola sata lutao između nepreglednih cementnih saća, parkirališta, tratina, toplana, između pješčanika i garaža, tragajući od parlafona do parlafona za ulicom koje treba i prezimenom koje treba.

Naposljetku Rino parkira auto, zaključa ga i zaputi se pješke do prve u nizu istih zgrada u ulici koja bi po mapi trebala biti Studinova. Jednim bridom zgrada oivičuje tržnicu, drugom fasadom gleda na sjever, na trgovačku luku i kavu iz koje se vadi cement. Ima šest ulaza, posve jednakih, nadsvođenih nadstrešnicom za kišu, monotono postrojenih uz južnu fasadu. Rino ulazi u prvi i pretražuje prezimena na parlafonu. Prezime koje traži nije našao ni u prvom, kao ni u drugom i trećem. A onda je ušao u četvrti ulaz i na nadvratku ugledao pločicu s brojem koji traži – 22. Prešao je pogledom preko tipki parlafona, preko dva duga stupca prezimena ljudi o kojima nije znao, i neće nikad znati ništa. Na koncu je u sredini te bezlične kolone spazio prezime koje traži, prezime koje i sam nosi.

Rino pritisne taster jednom, pa drugi put, ali odgovora nema. A onda iz portuna iziđe neka djevojka s psom, pa Rino prihvati vrata i uvuče se u portun. Kako ne zna kat, penje se gore pješice, i na svakom katu provjerava svaka vrata. Na koncu je, na petom katu, našao ono što je tražio: bijela, uljenim premazom obojena vrata, anonimna, navlas ista kao sva druga na katu, u zgradi, možda i u kvartu. Ono što je ova činilo posebnim bio je papirić s nemarnim, rukom nažvrljanim imenom njegovog oca.

Dugo je stajao pred vratima neodlučan. Znao je što treba učiniti: treba pritisnuti tipku pokraj vrata, treba zazvoniti na očeva vrata i ući. Treba mu priopćiti novosti zbog kojih je došao. Treba ga izvijestiti da je mater u bolnici, da je teško bolesna i da ga želi, dok još može, vidjeti i razgovarati s njim. Rino zna da to mora učiniti, ali bi najradije da nije tako. Oca nije vidio gotovo deset godina, ne zna više ni kako izgleda, ni kako živi, ni s kim živi.

Njegov otac nestao je iz njihovih života bez glasa, posta je fantom, osoba bez adrese. A sve to vrijeme, ispada, krio se u ovoj tajnovitoj duplji.

Na koncu, uz kiseli grč u želucu, Rino pritisne tipku zvona. Iznutra čuje tek jeku zvona u praznom hodniku. Pritisne tipku opet, a onda, na treće zvonjenje, iz unutrašnjosti stana začuje papuče koje se povlače po podu. – Tko je? – upitao je glas iznutra. – Rino – odgovorio je, a iza vrata se dugo nije čulo ništa. Činilo se kao da je s onu stranu netko prolio jezero nepomične tišine.

Na koncu su se vrata otvorila. Rino ga je tada ugledao. Mario ga je gledao s praga, plaho, možda čak nepovjerljivo, ali činilo mu se da u pogledu prepoznaje neki trun srdačnosti. Bio je debeo kao i prije, čak i deblji, ali nije odavao neuredan dojam. Bio je odjeven u pretijesnu trenirku jarko zelene boje, obrijan i na prvi pogled čist. – Uđi – rekao je. Kad je Rino kročio u hodnik, otac ga je zagrlio, a Rino mu je kolebljivo uzvratio stisak.

Kad su sjeli, ispričao mu je zašto je ovdje. Boba je u bolnici, rekao je. Ima tumor na plućima koji se raširio na limfne žlijezde i jetru. Daju joj još devet ili deset tjedana života. Nisu joj to rekli, naravno, ali ona nije glupa, jasno joj je. Dok je još pri svijesti, želi te vidjeti. Tako je ona rekla, dometne Rino. *Dok sam još pri svijesti.*

Dok to sluša, Mario sjedi. Rino nije siguran, ali načas mu se čini da je naslonjač u kom sjedi onaj isti, s terase na Skalicama. Mario ga sluša bez riječi, a onda ustaje i na sudoperu puni čašu vodom.

- Nije smila pušit – kaže dok je lijeva u sebe. – Nije smila, govorio sam joj to.
- Nije pušila godinama – kaže Rino.
- Volio bih da sam znao ranije – kaže Mario.
- Nismo te uspjeli naći – uzvraća Rino.
- Spremit ću se pa idemo – veli Mario, pa se povlači u neku pokrajnju sobu. Iz sobe se čuju zvukovi presvlačenja, Marija neočekivano dugo nema, a Rino stoji u praznoj očevoj sobi i proučava je.

Ono što ga je prvo tronulo bila je čistoća. Stan nije izgledao poput doma samca. Kuhinja je bila čista, prašina obrisana sa svih ploha, parket brižljivo pometen. Stan je bio gol i asketski. Mario je tu živio bar desetak godina, ali za svo to vrijeme nije u njega unio gotovo ništa. Majuška kuhinja, plastični stol, naslonjač, televizor i kauč – to je bilo sve. Na zidovima nije bilo postera, slika, čak ni kalendara. Nigdje uokolo nije bilo uspomena. Ovo je, pomisli, stan čovjeka koji se ničeg ne želi sjećati.

Svladan znatiželjom, Rino ustane i počne istraživati. Otvorio je jedan za drugim kuhinjske pretince, ali nije u njima našao ništa što bi mu više reklo o ocu – tek obične, dobro očuvane, malo korištene kuhinjske potrepštine: čaše, noževe, cjedilo i otvarač za konzerve. Kad je istražio kuhinjske komode, otvorio je frižider. I u njemu je bilo malo stvari, tek maslac, konzerve rajčica i boca maslinovog ulja, posloženi u pedantnom redu. Naposljetku je u uglu kuhinje spazio ladičar. Otvarao je ladicu po ladicu, ali je unutra našao tek hrpu predvidivih koještarija – namot konopca za pakiranje, nožice, baterije i ljepljivu traku. Tek je u posljednjoj, donjoj, našao ono što je tražio, nešto što mu je govorilo o ocu.

Na dnu ladice ležala je fotografija. Rino ju je odmah prepoznao. Bila je snimljena negdje sredinom osamdesetih, koju godinu prije očeva zatvora. Na fotografiji su se vidjela dječja kolica, a Bruno – očito još dojenče – počivao je na Bobinom ramenu. On sam na fotografiji je mogao imati dvanaest ili trinaest godina. Nosio je groznu novovalovsku frizuru poput Simona Le Bona, a lice mu je bilo poharano aknama. Otac je stajao iza njega, još uvijek mlad, tek s prvim tragovima debljine iznad pojasa hlača. Rina je iznenadio materin izgled. Boba na slici nije bila lijepa: crvena u licu, sputana krivom frizurom, izgledala je neugledno. Tek je gledajući tu fotografiju shvatio da iza Bobine ljepote stoji napor.

Točno je znao gdje je i kad slika snimljena. Bio je prvi siječnja, sunčani zimski dan. Nakon prijenosa bečkog novogodišnjeg koncerta izišli su se ogrijati na zubato zimsko sunce. Sjećao se jasno da su zamolili nekog prolaznika da ih fotografira očevim *Olympusom*, a stali su tako da se u pozadini vide marjanski čempresi, crkvice Sv. Nikole Putnika i kamena česma za vodu.

Rino je gledao fotografiju, i najednom osjetio kako mu se prsa nadimaju on neočekivane tronutosti. Pred njegovim očima stajao je zamrznuti trag jedne nestvarne, varljive idile, provizorija koji je trajao tako kratko da je postupno smetnuo s uma da je ikada postojao. Ali, sad je bio opet tu, neporecivo zamrznut na emulziji, a Rino s njega nije mogao skinuti oči. Prelazio je pogledom preko bebe Bruna, preko nekog davnog, drukčijeg oca, preko sebe sama unakaženog pubertetom. A onda mu je pogled na koncu pao na nju, na Bobu. S fotopapira ga je gledao njen davni pogled pun optimizma, pun jeftine mlade samosvijesti, pun zadovoljstva zbog onog što slijedi. Rino je gledao svoju mater, mater koja u tom trenutku umire, i u tuđoj, studenoj, praznoj kuhinji plakao.

U taj čas, vrata se otvore, a iz sobe iziđe preodjeveni Mario. Odjenuo se prestrogo, kao da već ide na pogreb, a sva odjeća koju je bacio na sebe bila je broj ili dva pretijesna. Stajao je na ulaznim vratima, zbunjen Rinovim držanjem. Valjda se vidi da sam plakao, pomisli Rino.

Valjda mi se crvene oči.

- Idemo li? - upita Mario.

- Idemo - odgovori Rino. - Ali pazi, ono što ćeš vidit neće biti lijepo.

— — —

Evo Marija. Odjeven u bijelu košulju i pretamno, pretijesno odijelo, ulazi kroz portu kliničke bolnice Firule. Ulazi u bolnicu točno u pet i pol popodne, u vrijeme kad posjete prestaju. Ulazi kroz staklena vrata kroz koja u tom trenutku kulja ljudsko mnoštvo. Ljudi u gipsu, ljudi u invalidskim kolicima, liječnici na svršetku smjene, kuharice u žutim kutama, rodbina smrknutih lica i uplakanih očiju - svi oni ulaze i izlaze kroz staklenu portu, ispred koje u skupinama sjede bolesnici u pidžamama i potežu duhanski dim.

Mario hoda za Rinom, ulazi u zgradu, penje se uz skale na prvi, pa na drugi kat. Dok se penje stubištem od metala i taraco kocki, poput biologa proučava sam sebe i s neke čudne distance promatra uzburkano stanje u kojem se nalazi. Sedam godina uzgajao je svoj vlastiti spokoj, i uspio ga uzgojiti poput savršenog cvjetnjaka. Sedam godina živi život u potpunom miru, bez sinkopa i povišenja, ravan i neuzbudljiv poput kardiograma mrtvacu. A onda, kad mu se činilo da je konačno obrastao korom poput drva, da ništa izvana više ne može probušiti njegov mir, Rino mu je zazvonio na vrata. I evo ga sad ovdje. Penje se uz skale zadihan. Boji se. Strašno se boji onog što će tamo gore vidjeti.

Popeli su se na drugi kat, skrenuli lijevo, pa opet lijevo, a onda ušli u dugački, uredno oličeni hodnik. Nakon hodanja koje se Mariju činilo neizmjereno dugim, stigli su pred neka vrata na kojima piše tek krupni, modri broj četiri.

U sobi je prvo ugledao Nikolu. Mario ga je jedva poznavao, ali dovoljno da vidi koliko se urušio. Pred njim je stajao visoki, premršavi čovjek čije je lice odavalo neispavanost i očaj.

Bobu je jedva spazio. Počivala je na krevetu, lomna i mršava, na širokom jastuku, ispod teškog popluna, kao u moru bjeline. Uočila ga je i rastegla usta u smiješak. Prišao joj je i utisnuo joj poljubac u obraz. Dlanom iz kojeg je stršila braunila dodirnula mu je obraz i šapnula: - Drago mi je da si stigao.

Pokušao je doznati štogod o njenom stanju. Na sva pitanja koja je postavio, umjesto nje je

odgovarao Rino, ali škrto i uopćeno. Mario je brzo uvidio da Bobu razgovor o bolesti nervira. Pitao je za Bruna. Bruno dolazi sutra, rimskim avionom, odgovorio je Rino. Pitao je za odjel, kakav je, kakvi su liječnici. – Pusti – rekla je Boba – pusti to. Pusti bolest.

Bolnička soba gledala je na jug, a preko terase prosipao se pogled na kanal pred lukom, na otoke i pučinu. Sunce je već zašlo, pa se na zapadu iza Drvenika vidio tek zadnji odsjaj rumenila, purpurni odbljesak već bivšeg dana. Na otocima, večernja su svjetla već gorjela, pa su se mjesta na Braču i Šolti sjajila poput majušnih električnih rojeva. Za dana, za lijepog vremena, pogled odavde mora biti čudesan. Barem taj dar imaju oni koji žive i boluju u Splitu: kad umiru, to je posljednji poklon koji dobiju za života – da gledaju najljepši prizor na svijetu.

Mario je tako piljio u tamno okno iza kojeg se zgušnjavala noć. A onda je svrnuo pogled na svoju bivšu i ponovo je pogledao. Odavno neobojeni, pramenovi su joj sad bili sasvim sijedi, neuredni, zgužvani jastukom. Upalih obraza, tamna i vitka, izgledala je poput grčke ikone. Gledao je njezin vrat, ušne rese, gležnjeve i struk. Gledao je tijelo koje je tako dobro poznavao, koje je pamtio pod rukama. Gledao je to tijelo, ili bar ono što je od njega ostalo.

Tišinu je na koncu prekinula Boba. Progovorila je ispod slojeva popluna, a dok je govorila vidjelo se da joj to predstavlja napor. – Rino, Nikola – rekla je – Volila bih da izađete. Volila bih ostat s Mariom nasamo.

Muž i sin izišli su poslušno iz sobe. Ostali su njih dvoje sami, u sobi osvijetljenoj mliječnim neonom, uz prozor iza kojeg je sad već bila potpuna tama. Sjedili su tako neko vrijeme, Mario zbunjen i zapravo uplašen, ona mirna. Gledala ga je ravno u lice, a onda progovorila.

– Dužna sam ti nešto – rekla je.

– Nemoj.

– Dužna sam ti zahvalu.

– Nemoj o tome.

– Ne razumiješ me.

– Nemoj.

– Ne mislim na to što ti misliš. Na nečem drugom sam ti zahvalna – kaže.

– Na čemu?

– Na tome što nisi rekao. Što nisi kazao Rino, ni Brunu, ni Nikoli. Nisi im rekao, a mogao si. Mario sjedi na rubu kreveta i gleda je. Gleda njene oči u kojima se krije posljednji ostatak živosti. Gleda Bobino razoreno tijelo i dok je gleda uočava zadnje ostatke njene obrane, zadnje trzaje ženstvenosti. Nokti su joj još lakirani. Na usnama ima tanku presvlaku ruža

koja naglašava koliko je blijeda. Boba se ne da. Iz ove borbe koju će izgubiti, želi izići u stilu, kao kraljica.

- Htio sam im reći - kaže Mario.
- Da si htio, rekao bi im. Imao si prilika.
- Htio sam. Htio, onda, davno.
- Ali nisi - veli ona.
- Nisam. A ne znam zašto.
- Hvala ti što nisi.

Mario se saginje nad nju. Zatvara oči da ne bi vidio njenu pepeljastu put, upale jagodice i strašne podočnjake. Približi usne usnama i poljubi je. Ona mu uzvraća poljubac, usne drži čvrsto priljubljene uz njegove, a lice mu miluje dlanom iz kojeg strši plastična braunila i bode ga u podbradak. Usne su iste, misli u tom času Mario. Tijelo je nestalo, smežuralo se, istočilo u paučinu, ali usne su iste kakvima ih pamti.

Oprašta se i odmiče od kreveta. Izlazi iz sobe odlučan da se ne osvrne na izlazu, jer ako se osvrne zna da neće moći otići. Kad je izišao, na hodniku vidi Nikolu i svog sina. S Nikolom se rukuje. A onda zagrli Rina i dugo ga drži u zagrljaju.

- Javi mi - kaže na odlasku. - Kad sve bude gotovo, javi mi svakako.
- Hoću - odgovara Rino, i dlanom trlja crvene, nadražene oči.

— — —

I javio mu je. Šest dana kasnije, nazvao ga je i izvijestio ga da je Boba umrla. Telefon je zazvonio rano ujutro, minutu nakon sedam, a onog časa kad ga je zvuk prenuo iz sna, Mario je znao što se dogodilo. Rinov glas bio je začuđujuće smiren. Rekao mu je kako je Boba umrla tijekom noći. Rekao je da je dobro što je kraj stigao. - Zadnji dani su bili strašni - rekao je. - Nije više prepoznavala nikog, trpjela je bolove i vidjela stvari kojih nema.

Naredno jutro, u novinama je izišla osmrtnica. Kao svako jutro, Mario je otišao u Bosin limeni bife, kao svako jutro naručio je duplu s mlijekom i uzeo iskupusanu *Slobodnu Dalmaciju* koju su od rana jutra čitali šverceri. Preletio je nezainteresirano prednje listove, pa otvorio stranicu žalovanja i sućuti. Odmah ju je uočio. Boba je počivala u gornjem lijevog uglu stranice i sa svog bijelog četverokuta papira gledala vanjski svijet onim istim pogledom

svoje glave srditosti. Šoneta je bila decentna, ni premalena ni prevelika, urešena crnom palminom grančicom. U potpisu su bila djeca Rino i Bruno, te suprug Nikola. Dijelili su isti red, kao prava, složna obitelj, sjedinjena u boli. Mario je dugo stajao nagnut nad stranicom, a onda zaklopio novine i platio kavu. – Mogu zadržati novine? – pitao je Bosu, a ona mu je bez odgovora vratila kusur.

Pogreb je bio iste srijede, u tri popodne. Oko dva Mario je odjenuo jedino tamno odijelo, navukao kravatu i izišao iz kuće. Nije pojma imao koliko košta autobusna karta, pa je u trafici morao posramljeno dodati još kovanicu. Kad je autobus broj 3 za groblje stigao, bio je prepun. Mario se stisnuo uz automatska vrata, ispod nečijeg pazuha koji je zaudarao. Pod popodnevnim suncem autobus se zagrijao poput staklenika. Bilo mu je vruće, kravata ga je stezala, a na čelu je osjetio kako mu lipti znoj.

Usred dnevne špice, prekrncani bus polako je milio prema groblju. Prošli su semafor kod vojne bolnice, potom križanje s brzom cestom, pa skladište građevinske opreme na Sirobuji. Između mnoštva pazuha, lakata i podlaktica Mario je već vidio grobljanske čemprese kad se autobus zaustavio na pretposljednjoj stanici. Bila je to gola, prazna postaja nasred otvorene ceste, ispred nekakve klesarske radnje. Rasklopna vrata su se otvorila, a u autobus je izvana prodro srh ugodne svježine. Mario je stajao uz vrata, disao bistri vanjski zrak i gledao praznu postaju koju kao da nitko nije trebao. A onda je iskoračio i izišao iz autobusa.

Vrata busa još su bila otvorena. Mario je stajao na nogostupu i sam sebe pokušavao natjerati natrag u bus. Pokušavao je uvjeriti sebe sama da napravi taj jedan korak, da se vrati u toplinu ljudske gomile, ode na taj pogreb, da se rukuje, da se izgrli i da pokopa Bobu. Stajao je tako pred pustom klesarijom i vodio borbu sa samim sobom, sve dok se autobusna vrata nisu zatvorila. Gomila u autobusu samo se stisnula i popunila mjesto koje je upraznio, a autobus se odlijepio od stanice i krenuo dalje. Mario se osvrne. Uokolo nije bilo živog čovjeka, vidio je tek ružne obiteljske kuće, a iz radionice čuo prigušene glasove i brujanje kamenorezačkog alata. Pogledao je prema čempresima, s onu stranu križanja. Do groblja je još mogao stići, čak i pješke. Ali, u tom času Mario je već znao da neće otići na Bobin sprovod.

Uputio se pješice prema gradu. Hodao je oprezno uz rubnik autoceste, gazeći po uskoj vrpci sparušene trave koja je kolnik dijelila od niske radionica i skladišta. Pokraj njega hujali su u punoj brzini šleperi, gradski i međugradski autobusi, dostavni kombiji i kamioni građevinskog materijala. Bilo je prevruće, pa je skinuo crnu jaketu i presavio je preko ruke. Cesta je bila bučna, ali buka ga je začudo umirivala.

Na prvoj petlji prešao je pješice autoput i spustio se prema zaljevu. Pogledao je na sat. Bilo je 3.40. Dosad je sve vjerojatno gotovo, pomislio je. Okupljeni svijet žalovao se Rinu, Brunu i Nikoli, svećenik je već izrekao posljednje slovo, picigamorti su već ponijeli lijes. Do 3.40 već su je doveli do obiteljske grobnice, pokopali i zasuli suhim grudama crvenice. Već su se i razišli – svi njeni znanci, Nikolini znanci, sve kolege, Rinovi i Brunovi prijatelji, sav Nikolin rod i Bobine sestre. Svi su se u međuvremenu raspršili i sada valjda samo njih dvojica stoje tamo, nad humkom, odjeveni u crno. Bruno i Rino. Sigurno se čude što nisam došao , pomislio je. Bruno će me zbog toga mrziti, kao što me i inače mrzi. Rino ne. Rino neće.

Hodao je dugo kroz predio koji uopće nije poznavao, kroz nekakav labirint dvorišta, kuća i hala iza postrojenja gradskog vodovoda. A onda je u jednom trenutku izbio iza velikog salona keramike i produžio dalje cestom, ravno kroz industrijsku zonu. Hodao je dugo, bez razmišljanja, bez svjesnog cilja. Ali – točno je znao kamo ova cesta vodi.

Na koncu je stigao na odredište. Iako je tu bio samo jednom, davno, svaki je detalj pamtio savršeno. Pamtio je nepogrešivo i križanje dvije ceste, i dugi zid od bloketa, i odvodni kanal pun kesa, i savijeni, ruzinavi znak za cestu s pravom prvenstva.

Osvrnuo se. Premda je mjesto pamtio jasno, bilo bi pogrešno reći da se nije promijenilo. Tvornica je davno bila zatvorena, njeni prozori zabravljani daskama, a stakla polupana. Cementni zid naherio se od vlage i ispupčio prema kanalu svoj napuhani trbuh. Divlja trava iz kanala narasla je do grudiju, a u plitkoj vodi plivale su boce coca-cole, sprejevi, kante, kondomi i prazne tube zubne paste. Cesta koja vodi prema naftnom terminalu napukla je od lošeg održavanja i nekorištenja. Pumpna stanica bila je zatvorena i pusta, baš kao i tvornica azbesta, kao i rezalište, i ribarsko pristanište. Sve je ovdje bilo bivše, baš sve.

Prešao je cestu i prišao tvorničkom zidu. Kleknuo je pred njega i počeo ga proučavati, poput geologa koji proučava neki prastari sloj. Tražio je tragove: tragove kočenja, trag udarca, ogrebanog lima, trag krvi. Ali vrijeme je učinilo svoje: umjesto tragova, vidio je tek veliko ništa, ravnu, sivu, indiferentnu plohu koja se pružala unedogled.

A onda je ugledao. Nekoliko koraka ulijevo uočio je trag koji je tražio. Bila je dlan ili dva iznad vršaka trave, točno iznad stare, masne kante destilirane vode. Na hrapavom zidu nazirala se blijeda, jedva razaznatljiva mrlja krvi. Kiše su je isprale, prekrrio sloj cementne i azbeste prašine, ali na svijetlom sivilu okolnog zida još je nazirao njen obris, obris koji je prepoznao. Približio se zidu. Pružio je ruku i dodirnuo na tom mjestu zid prstima, kao da dodiruje svetootajstvo.

A onda je povukao ruku k sebi, ustao i zaputio se cestom prema gradu, prema vlastitoj kući.

Jurica Pavičić

Rođen 1965. u Splitu. Diplomirao povijest i svjetsku književnost na Sveučilištu u Zagrebu. Od 1990. trajno živi u Splitu i radi kao filmski kritičar i kolumnist različitih novina (Slobodna Dalmacija, Vijenac, Zarez, Nedjeljna Dalmacija, Jutarnji list...). Godine 1992. nagrađen nacionalnom nagradom za filmsku kritiku Vladimir Vuković. Od 1994. piše u različitim novinama tjednu kolumnu Vijesti iz Liliputa u kojoj secira društvo, politiku i kulturu ratne i poslijeratne Hrvatske. Za tekstove iz te serije 1996. dobiva nagradu nacionalnog novinarskog društva Marija Jurić Zagorka, 2002. nagradu za doprinos novinarstvu Veselko Tenžera, 2007. nagradu Miljenko Smoje Slobodna Dalmacije, a 2014. nagradu Novinar godine u anketi Hrvatskog novinarskog društva. Za roman *Crvena voda* 2018. dobio je nagrade Ksaver Šandor Gjalski za najbolje prozno književno djelo u Hrvatskoj i Fric za knjigu fikcijske proze napisanu na hrvatskom, bosanskom, srpskom ili crnogorskom jeziku premijerno objavljenu u Hrvatskoj. Roman je preveden na francuski i njemački, a talijanski prijevod izlazi 2022. Nakon izlaska francuskog izdanja, roman je nagrađen nagradama Prix Les Points, Transfuge, Prix Mystere de la critique, nagradom Michel Witta / 813, te Grand Prix de la litterature policiere za najbolji svjetski krimić objavljen u Francuskoj.

Kratke priče i eseji prevedeni su mu na engleski, njemački, ruski, talijanski i bugarski. Roman *Ovce od gipsa* preveden je na njemački u izdanju Nummer 8 iz Wetzlara. Švicarski časopis Facts proglasio je to izdanje trećom najboljom knjigom godine na njemačkom govornom području u kategoriji krimića i trilera. Po istom je romanu načinjen i film u režiji Vinka Brešana *Svjedoci* koji je uvršten u konkurenciju filmskog festivala u Berlinu, gdje je nagrađen i ekumenskom nagradom. Za scenarij tog filma 2003. nagrađen je Velikom zlatnom arenom za scenarij festivala u Puli. Godine 2000. u Hrvatskom narodnom kazalištu u Splitu praižvedena mu je drama *Trovačica* koja je prethodne godine osvojila nacionalnu nagradu za dramu Držić.

Objavio: *Ovce od gipsa* (roman, 1997); *Nedjeljni prijatelj* (roman, 2000); *Hrvatski fantastičari : jedna književna generacija* (2000); *Vijesti iz Liliputa* (eseji i kolumne, 2001); *Nachtbus nach Triest* (2001); *Minuta 88* (roman, 2002); *Split by Night* (eseji i kolumne, 2003); *Kuća njene majke* (roman, 2005); *Crvenkapica* (roman, 2006); *Patrola na cesti* (priče, 2008); *Postjugoslavenski film : stil i ideologija* (2011); *Nove vijesti iz Liliputa* (eseji i kolumne, 2011); *Patruglia sulla strada* (2012); *Brod u dvorištu* (priče, 2013); *Cappuccetto rosso* (roman, 2014); *Tabernakel* (izabrane pripovijetke, 2014); *Žena s drugog kata* (roman, 2015); *Helden* (izabrane pripovijetke, 2015); *Ein Tod fur Ein Leben* (roman, 2017); *Klasici*

hrvatskog filma jugoslavenskog razdoblja (2017); *Crvena voda* (roman, 2017); *Knjiga o jugu* (eseji, 2018); *Zeugen* (roman, 2019); *Skupljač zmija* (izabrane priče, 2019); *Fremde Helden* (izabrane priče, 2019); *Ovci na gips* (roman, 2019); *Blut und Wasser* (roman, 2020); *Žena s drugog kata* (srpsko izdanje, 2021); *L'eaure rouge* (roman, 2021); *L'aqua rossa* (roman, 2022); *Tri kuće, tri prijatelja* (sa ilustracijama Klare Rusan, 2022); *Prometejev sin* (roman, 2020); *Mater Dolorosa* (roman, 2022); *Knjiga o jugu* (prošireno srpsko izdanje, 2022); *Crvena voda* (makedonsko izdanje, 2023); *Krvava voda* (roman, 2023); *Le collectionneur de serpents* (izabrane priče, 2023).

Biblioteka Online

knjiga 249

Jurica Pavičić

IZVJEŠTAJ O NESREĆI

© 2024 Jurica Pavičić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2024

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

A.SHXTZ / Pexels.com

Objavljeno

15. rujna 2024.

ISBN 978-953-374-269-4 (HTML)

ISBN 978-953-374-270-0 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-271-7 (PDF)

ISBN 978-953-374-272-4 (MOBI)

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**